

פרשת מקץ

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

בשבוע שעבר קראנו על מכירת יוסף וירידתו למצרים, שם נקלע לעלילה שפלה שהביאה להשלכתו לכלא המצרי. בפרשת השבוע, 'מקץ', אנו רואים כיצד גלגלה ההשגחה האלוקית את יוסף הצדיק ממעמד של אסיר בבית - הסוהר אל פסגת השלטון במצרים האיש השני אחרי פרעה מלך מצרים!

חלום פרעה

אצל רבים חלומות הם ענין של יום יום. כולנו חולמים ומשתפים בחווית החלום את בני משפחתנו, אך האם שמעתם מימיכם על חלום שגרם לשינויים מהפכניים באחד ממעצמות העל - ? כן, דבר זה קרה לפני למעלה מ-3000 שנה...

לילה אחד פרעה מלך מצרים חולם חלום ובו נראות שבע פרות יפות מראה ובריאות בשר כשהן עולות מן היאור (הנילוס), והן רועות ואוכלות להנאתן אחריהן עולות עוד שבע פרות אלא שבניגוד לקודמות הללו הן רעות מראה ורזות מאוד. אלו, האחרונות עומדות במקומן ואינן אוכלות מן המרעה שלפניהן אלא פונות ואוכלות את...שבע הפרות הטובות והשמנות!

מיד "ויקץ פרעה", חלום כזה משונה: פרות אוכלות פרות, רזות אוכלות שמנות, גרם למלך בהלה, "ויקץ..." עוד לא הספיק לחשוב על החלום הראשון "וישן ויחלום שנית" גם הפעם, החלום דומה מאוד לקודמו. נראות בו שבע שבילים גבוהות וחזקות ממין משובח כשאחריהן צומחות שבע שבילים דקות, אשר תרמילהן ריקים, ותבלענה השבילים הדקות והרעות את הטובות...

זה כבר יותר מידי בשביל המלך. הוא ציוה לקרוא מיד לכל חרטומי מצרים וחכמיה כדי שיגלו לו את פשר חלומותיו המשוניים. כל מאמציהם של אלו היו לשווא "פתרונותיהם" לא הרגיעו את רוחו של המלך.

אז קם שר המשקים וסיפר למלך שכאשר הושלך לבית הסוהר עם שר האופים פגשו בנער עברי שפטר להם את חלומותיהם באופן שהפתרונות התגשמו אחר כך בדיוק רב! מיד ציוה המלך לקרוא לאותו נער, הלא הוא יוסף הצדיק.

הפתרון

יוסף הובהל במהירות אל ארמון המלוכה. "ואני שמעתי עליך לאמור" - אומר המלך ליוסף - "תשמע חלום לפתור אותו". כל עיני האומה המצרית היו נעוצות עתה ביוסף. האם יצליח ה"מכשף" הצעיר במקום שנכשלו קודמיו?

יוסף אינו מתרגש מן ההמולה והרעש שסביבו. תחילה הוא מעמיד את הדברים על דיוקם: אין הוא עושה שום דבר בכוח עצמו - "בלעדי! אלוקים יענה את שלום פרעה". עיקרון זה הוא מדגיש גם בפתח פתרון החלומות: "את אשר אלוקים עושה הגיד לפרעה".

והפתרון עצמו: שבע הפרות והשיבולים הטובות הן שבע שנים טובות שיבואו על העולם, ושבע הפרות והשיבולים הרעות הן שבע שנות הרעב שיבואו אחרי השנים הטובות. באלו, האחרונות, ישכח ו"יבלע" כל השובע ברעב הכבד. התוכן הזה של שני החלומות רומז כי הדבר קרוב וכי "האלוקים ממחר לעשותו".

בצד פתרון החלום מציע יוסף לפרעה כיצד להתמודד עם ה"חדשות" הללו: "יש לבנות מחסני תבואה

פרשת מקץ

ולצבור בהם כמויות גדולות של תבואה עבור שנות הרעב".

פרעה יוצא מגדרו למשמע דבריו של יוסף: "אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת, אין נבון וחכם כמוך,!" והוא מכריז קבל עם ועדה; "על פיך ישק עמי", "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים".

בני יעקב יורדים למצרים

חלפו שנות השובע ובכל העולם שורר רעב קשה, חוץ מארץ מצרים בה מוכר יוסף את התבואה שצבר במחסניו. כבכל מקום, גם בבית יעקב אבינו שורר רעב. הוא שולח את עשרת בניו - חוץ מבנימין הצעיר - למצרים, כדי לקנות ולהביא משם אוכל. הם מגיעים אל יוסף, הממונה הראשי על חלוקת ומכירת המזון, אך אינם מכירים אותו, מראהו השתנה לגמרי שכן עזבם ללא חתימת זקן ועתה הוא מזוקן. אולם יוסף מכיר כן את אחיו. הוא מתנהג איתם בקשיחות ומאשים אותם, לא פחות ולא יותר - בריגול...

לאחר דין ודברים ואף מאסר בבית-הכלא מסכים יוסף לתת להם אוכל בתנאי שיביאו עמם בפעם הבאה את האח הקטן שנשאר בבית, ובכך יוכיחו שהם דוברי אמת ואינם מרגלים.

בכך לא הסתיימו הרפתקאותיהם של האחים. באמצע הדרך, כשפתחו את השקים לתת אוכל לחמוריהם, גילו בתוכם את הכסף ששילמו עבור התבואה...

בבהלה הם מגיעים הביתה ומספרים ליעקב אביהם את כל הקורות אותם ואת התנאי לקבלת מזון נוסף - הצטרפותו של בנימין. יעקב מסרב בכל תוקף לשלוח את בנימין אך בראותו שהרעב הכבד נמשך והאוכל שהביאו בניו אוזל, לא נשארה לו ברירה אלא להסכים לכך. הפעם, משבאו עם בנימין אחיו, קיבלם יוסף בכבוד ובסבר פנים יפות. הוא הזמין לסעוד במחיצתו וללון בביתו. האחים הופתעו מן היחס החם וחששו שמא רוצים להפילם שנית במלכודת, אולי בעוון הכסף שמצאו חזרה בשקיהם. יוסף מפיג את חששותיהם באומרו: "אל תיראו, אלוקים ואלוקי אביכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם..." בעת הפרידה מעניק להם יוסף מתנות רבות וממלא את שקיהם במזון רב. יחד עם זאת הוא מצוה את עבדו לשים את גביע הכסף שלו בשקו של בנימין...

איפוא הגביע?

האחים יצאו לדרך אך כעבור זמן קצר מגיע אליהם אחד מעבדי יוסף וטענה בפיו; "למה שילמתם רעה תחת טובה?" במצוות אדונו הוא מחפש בשקיהם את הגביע של יוסף. משנמצא הגביע בשקו של בנימין חשכו עיניהם - "ויקראו שמלותם" מרוב צער. הם חוזרים אל יוסף וזה ממשיך ב"משחק": "...הלא ידעתם אשר ינחש איש אשר כמוני..."

יהודה, אשר קיבל את האחריות בפני אביו לדאוג לשלומם של בנימין, שנאשם כעת בעוון "גניבה", מנסה לפייס את יוסף, אך שליט מצרים מוסיף להתמם ומציע: "...האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד, ואתם עלו לשלום אל אביכם". האחים אינם יודעים את נפשם מרוב צער וחרדה; פעם אחת כבר חזרו בלי אח אחד וכיצד יבואו אל יעקב ללא בנימין הקטן והאהוב?

על סופה של הדרמה המקראית נקרא בשבוע הבא...

פרשת מקץ

השגחה בכל מצב וזמן

סיפור העליה של יוסף הצדיק מהבור במצרים אל כיסא המלוכה מגלה לנו את מידת הביטחון והאמונה שאליה אנו אמורים בסופו של דבר להגיע. החלומות של פרעה, הניסיונות של יוסף, כולם מצביעים על המציאות היחידה האמיתית, מציאותו של בורא עולם.

קורות הפרשה

הפרשה פותחת, "וַיְהִי, מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים; וַיִּפְרָעָה חֲלֹם, וַהֲבֵנָה עֹמֵד עַל-הָאָרֶץ". שנתיים אחרי פתרון החלומות של שר המשקים ושר האופים, פרעה חולם שני חלומות - שבע פרות רעות מראה, אוכלות שבע פרות יפות מראה, שבע שיבולים שדופות, בולעות שבע שיבולים בריאות ומלאות. פרעה מוטרד מאוד, מחפש פתרון אצל יועציו המרובים. שום פתרון אינו מניח את דעתו. המדרש מספר שהחל להוציא את יועציו להורג ורק אז פנה אליו שר המשקים וסיפר לו על העבד העברי - פותר החלומות, יוסף. פרעה שולח להביא את יוסף. יוסף פותר את חלומותיו ומגלה כי שבע שנות שובע מגיעות ואחריהן שבע שנות רעב כבד. הוא גם מציע לפרעה למנות אדם חכם שיציל את מצרים מאבדון. בעקבות כך, פרעה ממנה את יוסף להיות משנה למלך, יוסף נהיה שליט על כל מצרים, על פיו יישק דבר. יוסף השליט, צובר הון גדול, הוא נושא לאישה את אסנת בת פוטי פרע והיא יולדת לו את אפרים ומנשה.

בהגיע שנות הרעב, פוקד רעב גדול לא רק את ארץ מצרים, אלא את כל העולם כולו. השמועה על השבר במצרים מגיעה גם ליעקב והוא שולח את בניו מצרימה להביא מזון לביתו. כמו כל הבאים מצרימה, גם השבטים מגיעים אל יוסף לבקש מזון. הם משתחוים ליוסף, הוא מכיר אותם והם לא מזהים אותו. יוסף מתנכר להם ומאשים אותם שהם מרגלים. אחרי שלושה ימי מאסר של האחים כולם, יוסף משאיר רק את שמעון אצלו ושולח את האחים עם שקים מלאים בר, חזרה אל אביהם, במטרה להביא את אחיהם הקטן, בנימין. יוסף מצוה לשים בחשאי את כספם חזרה בשקיהם.

בדרך, האחים מגלים את הכסף באמתחתם, הם נחרדים ובאים לספר את כל המעשה ליעקב אביהם. לאחר שנגמר כל המזון שהביאו עימם, יעקב מבקש שילכו שוב למצרים. יהודה מתחייב בנפשו להשיב את בנימין חזרה אל יעקב. בבואם מצרימה, יוסף מצוה להכין סעודה ולהביאם אליו. בהיכנס האחים, יוסף רואה את בנימין, ונכנס לחדרו לבכות בסתר. אחרי הסעודה, יוסף מצוה להעמיסם בכל טוב ולשים בחשאי את גביע הכסף שלו באמתחת בנימין. האחים עוזבים את מצרים שוב.

שליח נשלח מאת יוסף לרדוף אחר האחים, כדי להשיב את גביע הכסף. האחים, שאינם יודעים דבר על גביע הכסף, מביטחים כי מי שימצא הגביע אצלו יומת והם יהיו עבדים ליוסף. בהימצא הגביע אצל בנימין, קורעים האחים בגדיהם ובהנהגת יהודה, שבים חזרה אל יוסף. יהודה אומר ליוסף שכולם יהיו עבדים לו בעוון המעשה. יוסף שולל את האפשרות ואומר כי רק זה שהגביע היה אצלו יישאר והשאר יחזרו אל אביהם. הפרשה מסיימת ברגע מתוח וטעון של אי-ודאות מוחלטת.

הפרשה מעלה בפנינו בחינה גדולה בעבודה הרוחנית, בחינת האמונה והבטחון בבורא עולם. נושא הדורש מכל אחד מאיתנו התבוננות עמוקה. הפרשה מלמדת אותנו שיש רק תנועה אחת בבריאה. ישנו כח אחד שהפעיל, מפעיל ופועל את כל המעשים והמקרים השונים. אולם, כשנוגעים בנושא הבטחון בהשגחה העליונה, לעומת ההשתדלות המוטלת על האדם עצמו, עולות הרבה שאלות. ננסה ב"ה לזרות מעט אור על סוגיה זאת.

החלומות

פרשת מקץ

אצל יוסף הצדיק, כל הסיפור מתחיל ומסתיים בחלומות - מחלומות הנעורים שלו שהורידו אותו אל הבור הראשון במדבר, עד החלומות שהעלו אותו מהבור במצרים, הישר אל כס המלוכה. לפני שנתבונן כיצד החלומות של פרעה מלמדים אותנו על עניין ההשגחה, ננסה לגעת רגע בטבעם של החלומות ולהבין איך כדאי להתייחס אליהם.

כתוב בזוהר הקדוש (פרוש הסולם, פרשת וישב), "כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה. ובארוה, שכתוב, כאשר פתר לנו כן היה. הרי שמתקיים לפי הפתרון. מהו הטעם, משום שיש בו, בחלום, שקר ואמת, לכן המלה של הפתרון שולטת על הכל, שמכרעת אותו, אם לפי אמיתותו או לפי השקר שבו, ולפיכך צריך החלום לפתרון טוב".

"מכאן שאין לאדם לומר חלומו רק לאדם שאוהב אותו, ואם לא אוהב אותו, הוא גורם לו רעה, שאם החלום מתהפך לדבר אחר, הוא שגרם להסתלק הוראת החלום האמיתית על ידי פתרונו". דבר נוסף שלומדים מכל זה, כי בזמן השינה, שהוא זמן ירידה והסתלקות המוחין, דוקא אז מופיע החלום שהוא בגדר נבואה קטנה. דוקא בתוך החושך, נמצא האור. בן אדם שהולך לישון מפקיד את נפשו בידי הקב"ה, ממש מוסר את נפשו, "בידך אפקיד רוחי", וכך זוכה להמשיך את עבודת השם גם בשנתו.

באשר לחלומות שר המשקים ושר האופים שנזכרו בפרשה הקודמת, משיב להם יוסף, "הֲלוֹא לְאֱלֹקִים פְּתָרִימִים--סִפְרוּ-בָּא, לִי". הזוהר מפרש, "מהו הטעם שאמר כן? ואומר, כי כן צריכים לפתור החלום, לתלות הפתרון בהקב"ה. כי שם הוא קיום הכל ובו נמצא הפתרון", יש כח אחד מאחורי כל התמונות.

ההשגחה בפתרון החלום

נחזור לחלומות פרעה ולעניין ההשגחה. בבוקר שאחרי החלום, מסופר על פרעה, "וַיְהִי בִבְקֶר, וַתִּפָּעַם רִחוֹ, וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם, וְאֶת-כָּל-חֲכָמָיָה; וַיִּסְפֹּר פִּרְעֹה לָהֶם אֶת-חֲלֹמוֹ, וְאֵין-פוֹתֵר אוֹתָם לְפִרְעֹה" - כל היועצים, החכמים והחרטומים של פרעה, לא הצליחו לפתור את החלומות. אלו לא היו אנשים פשוטים, כתוב בגמרא, "עשרה קבים כשפים ירדו לעולם תשעה נטלה מצרים" (מסכת קדושין). היו לחרטומים עצמות של מתים ועל ידם היו יודעים דברים רבים. פרעה עצמו הכיר את פעולתם של כל כוחות הטבע.

בפרושו על התורה, אומר רבנו בחיי, איך אפשר שלא יכלו חכמיו הגדולים וחרטומיו, להודיע לו פתרון החלום, ועוד שהדברים מוכיחים, שהם מרמזים בפרוש על שבע שנות שובע ושבע שנות רעב. כביכול, הפתרון פשוט לכל בר דעת ואילו חכמיו אמרו לו; שבע הפרות הטובות הן שבע בנות שייולדו לך ושבע הפרות הרעות הן שבע בנות שתקבור. שבע השיבולים הטובות הן שבע ממלכות שתכבוש ושבע השיבולים הרעות הן שבע ממלכות שימרדו בך.

ממשיך רבנו בחיי, הכל היה סיבה מבעל הסיבות יתעלה שסיכל עצתם והשיב אחור חכמתם כעניין שכתוב, "מִשִּׁיב חֲכָמִים אַחֲוֹר, וְדַעְתָּם יִסְכָּל" (ישעיהו מ"ד כ"ה). הקב"ה מנע מהם הפתרון כדי לסבב את פני הדבר, לתת גדולה ליוסף. כל המהלך היה בהשגחה להעלות קרנו של יוסף בעיני פרעה.

ממש כפי שלפעמים רגע אחרי מקרה שקרה לנו, אנו חושבים, הייתי צריך לומר כך וכך או לעשות או להגיב אחרת... צריך להפנים שאמנם מכל מה שעובר לנו חשוב ללמוד, אבל לחשוב שאני הייתי יכול לנהוג אחרת זה סותר את האמונה במסובב הסיבות ויש כאן ענין של כפירה בהשגחה.

מסר מההשגחה בחלום

פרשת מקץ

יוסף ידע כי פרעה ועמו הרשעים כופרים בהשגחה ודעתם שכל מה שקורה בעולם מסור ביד המקרה ותחת ממשלת כוכבי הלכת המנהיגים את העולם.

רבנו בחיי אומר, 'פרעה' אותיות 'העפר'. מתוך שהיה נמשך פרעה אחר הטבע והחומר ויסוד העפר, כנרמז בשמו, הראו לו מן השמיים שני חלומות מתוך שני היסודות הכבדים, שהם המים והעפר - שבע פרות עולות מיסוד המים, ושבע שיבולים צומחות מיסוד העפר. הרמז בהן לעניין שובע ורעב היה סימן להשגחה שיש על כל הברואים הגשמיים, והכל בדרך שבה נקבע עליהם בראש השנה. לא במקרה היה זה יום ראש השנה, היום בו יצא יוסף מן הבור, זה היום בו נגזר בשמיים הפרנסה של כל העולם.

כל זה היה מופת לפרעה מהבורא ית' בעניין ההשגחה, להודיע, כי הוא ית' המשגיח בעולם היסודות והנותן בו שובע ורעב, והוא השליט המושל על שבעה כוכבי לכת. בידו להגבירם ולהחלישם על פי השכר והעונש. כך היה צורך להודיע לפרעה, מפני שהיה עושה עצמו אלוה ויהיה אומר, "לִי יֵאָרִי, וְאֶבִּי עֲשִׂיתָנִי" (יחזקאל כ"ט ג').

חלום פרעה

אומר הרב שיינברגר שליט"א, בחלום פרעה יש עניין של המספר שבע וזה דורש את תשומת לבנו. "וְאֶבִּי עֲשִׂיתָנִי" וְהִנֵּה שִׁבְעַת שָׁבָלִים, עֲלֵת בְּקֶנֶה אֶחָד--מִלְאֵת וְטֹבוֹת". 'קנה אחד', מראה ששבע השיבולים האלה זה בסה"כ גוף אחד. כמו במנורה של בית המקדש, שהיתה בנויה מקשה אחת. יש הרבה צורות - צורות הקנים, צורות הפרחים, צורת הבסיס, אבל זה לא מחולק, הכל דבר אחד. זה מה שכתוב, "אֶל-מֹלַךְ פְּנֵי הַמִּנְכָּה, יֵאָרִי שִׁבְעַת הַנְּרוֹת" (במדבר ח' ב'). שבעת הנרות צריכים להאיר ככה שהכל יגיע לאחדות, שזה לא יהיה שבעה נרות, אלא יהיה כח של אחדות.

יוסף אומר לפרעה, "חֲלֹמֶךָ אֶחָד הוּא" - צריך לאחד את כל החלקים. "אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹקִים עֲשָׂה, הַגִּיד לְפָרְעָה" - אומר יוסף. האלוקים גילה לך את הסוד של איך הוא עושה את הדברים, לא לפי מראית עין. למראית עין נראה כאילו כל הטבע פועל כאוסף של מרכיבים נפרדים. אולם למעשה יש רק כח אחד משגיח שמניע את כל ההיבטים והגילויים השונים בטבע.

כל הפותרים הסתכלו על מראית עין. הם טעו בעניין ההשגחה. לא היה להם מושג. למעשה בפרשת החלומות גם פרעה שם את עצמו ללעג. הוא זה שהכריז על עצמו אלוה, "לִי יֵאָרִי, וְאֶבִּי עֲשִׂיתָנִי" (יחזקאל כ"ט ג'), איזה אלוה זה שיש לו חלומות והוא צריך להיעזר בקטנים ממנו לפותרם?

כתוב, "וַיַּעֲשֶׂה-לוֹ אֶחָד, אֱלֹהִים; וְהִמָּה, לֹא אֱלֹהִים" (ירמיהו ט"ז כ'). הפסוק צוחק על עובדי אלילים. אתה יצרת את האלוהים הזה ואח"כ אתה מבקש ממנו עזרה ומשתחוה אליו. כתוב, שעובדי האלילים יודעים שיש בורא עולם, אלא הם קוראים לו ה'אלוה של כל האלוקים'. הפסל הוא אמצעי תקשורת להתקשר עם המנהיג הגדול, האלוקים האמיתי. הם אינם יכולים לפנות למלך הגדול, המלך הקטן כן יבין אותם והוא שואב את הכוח מהאלוה הגדול. זאת אומרת, אין השגחה ישירה של בורא עולם. יש השגחה של כוחות, אנרגיות, מזלות, כוכבים וכו'. השרים של פרעה מחפשים את הפתרונות לחלומות בכוחות האלו.

מספר הרב שיינברגר שליט"א, פסיכיאטר גדול אמר שאפילו המשוגעים הכי גדולים, יש להם הגיון בתוך השגעון שלהם. אותו פסיכיאטר נכנס לבית משוגעים אחד ושאל את החולים, מי אתה? אחד אמר, אני המשיח, אחד אמר, אני הרבי מלובביץ', אחד אמר שהוא מלך העולם, אבל אף אחד לא אמר שהוא אלוקים. איך פרעה, המשוגע הכי גדול בעולם, אומר שהוא אלוקים? בעצם, הוא לא אומר כך. הוא אומר, אני מייצג את הבורא ויש לי כל כך הרבה כוחות אנרגיה, שאני יכול לעשות את עצמי. באמת, היה להם הרבה כוחות בעבודה זרה, כוחות ממשיים. הקב"ה עושה שיהיה מקום לטעות. כאשר אנשים מאמינים

פרשת מקץ

בדבר אחד, אז כל אחד נותן את החלק של הכח שלו לאותו הדבר, עד שבקיבוץ כל הכוחות כולם, מקבל הדבר כח. השקר מתחזק מזה שמאמינים בו.

פרעה אומר ליועציו, עכשיו כשאני קצת נחלש, אז אתם תבואו לחזק אותי, אתם צריכים לתת לי כח. הפתרון של היועצים אמר, יהיו לך שבע בנות ואחרי כן תשכל שבע בנות, זה אכן מראה על חולשה. היועצים אמרו לו, בעקיפין, כן, אתה חלש.

פתרון יוסף

יוסף לא הולך לכוחות המאגיים, לא למזלות ולאנרגיות. הוא אומר לפרעה, דבר ראשון אתה צריך לדעת, הפתרון שלך זה לא איפה שאתה נמצא. הפותרים פתרו לך ממקום שאתה והם נמצאים. הפתרון האמיתי בא מהמקום, "אֲשֶׁר הָאֱלֹקִים עָשָׂה, הִרְאָה אֶת-פָּרְעָה", משם בא החלום והפתרון. יוסף אומר, "חֲלוֹם פָּרְעָה אֶחָד הוּא", יש אחד, יחיד ומיוחד שהוא שולט בכל העולמות, והוא ממציא כל הנמצאים, הוא משגיח ופועל, ועושה את כל המעשים כולם, היה, הווה ויהיה, ולא השתנה, לא משתנה ולא ישתנה - זה הכוח של הכוחות כולם. זה השם אלוקים. זה החידוש. זה מראה של אחדות. ההשגחה באה מהאחד.

הקץ תלוי בקב"ה

כתוב במדרש הזוהר הקדוש על הפרשה, "קץ שם לחושך". אומר הבעל שם טוב שכל זמן שיצר הרע בעולם, אופל וצלמוות בעולם. דיברנו כבר בפרשות הקודמות, כי בעת שבירת הכלים נפלו ניצוצות קדושה אל מדור הקליפות וצריך האדם להעלותם ולבררם מדומם לצומח, חי ומדבר. יש בירור בכל דבר על מנת להוציא את ניצוץ הקדושה שבתוך הקליפה. זוהי התכלית של העבודה של איש ישראל, בתורה, במצוות ובכוונות האכילה.

אומר הבעש"ט, "בכל ניצוץ יש קומה שלמה של רמ"ח אברים ושס"ה גידים (רוחניים) וכשהוא בשבי הקליפה, הוא בבית האסורים, שאינו יכול לפשוט ידיו ורגליו, כי אם ראשו על כרעיו ועל קרבו. מי שיכול בטוב מחשבתו וכוונתו להעלות הניצוץ הקדוש מצומח לחי מדבר, הוא מוציא לחירות, ואין לך פדיון שבויים גדול מזה. בפרט אם בן המלך בבית האסורים. אמנם כל זה הוא בדין ומשפט עליון, אשר קץ שם לחושך - עד מתי יהיה בבית האסורים, ואימתי יזכה לצאת לחופשי, וע"י מי יהיה היציאה לחירות".

כתוב באיוב, "קץ, שם לחשך, ולכל-תכלית, הוא חוקר: אָבֵן אֶפֶל וְצִלְמוֹת" (איוב כ"ח ג'). אומר רבנו בחיי, "כל דבר ודבר שיוצא מפי הקב"ה, בקצבה הוא יוצא. אפילו הגשמים בקצבה הם יורדים, שהוא קוצב לבריות בראש השנה, וכשישראל זוכים, יורדים על הצמחים ועל האילנות וכשהם חוטאים, הם יורדים על המדבריות ועל הימים. זהו שאמר, "קץ שם לחושך", קץ נתן ליציאת מצרים שנאמר, "וְיָהִי, מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְאַרְבַּע מֵאוֹת, שָׁנָה; וְיָהִי, בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, יֵצְאוּ כָל-צִבְאוֹת ה', מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (שמות י"ב מ"א), קץ נתן ליוסף לצאת מבית האסורים". אותו כח אחד משגיח הוא זה ששם גבול וקץ לכל תופעה בחייו. הכל קורה במדויק, לא רגע אחד קודם ולא אחד אחרי, בדיוק בזמן.

בטחון בשם

אחרי שאנו מבינים את זה, אפשר להתבונן בענין הבטחון בשם. כולנו יודעים שיש זמנים של חושך בחיים של האדם, בחיים של העולם. אבל מגיע הזמן של סוף החושך, "קץ שם לחושך". המילה 'קץ' מגיעה גם משורש 'יקצה' שזה התחלה. יש גבול לחושך בעולם. יוסף הצדיק נכנס למציאות של חושך, צדיק יסוד עולם מוצא את עצמו במקום הכי חשוך, בבור במצרים. מי שם אותו שם? הקב"ה. זאת כדי ללמד אותנו שיעור על בטחון בשם.

פרשת מקץ

אומר הבעש"ט, "כל העניין של שהייתו של יוסף בבור זה לפתח באדם את מידת הביטחון. ישועת השם תלויה במידת הביטחון שיש לאדם, שהשם הוא המושיע". אומר אור החיים הקדוש, "פרעה חלם את החלום הזה שנתיים, כל לילה חלם ובבוקר שכח. רק כאשר יוסף היה שלם במידת הבטחון בשם, אז פרעה זכר את חלומו. אם האדם בוטח בטחון שלם, מיד מגיעה הישועה".

ממשיך הבעש"ט ואומר, "כי יש 'בוטח, מבטיח ומובטח'. 'הבוטח' זה אותו אדם שבוטח, 'המבטיח' זה בורא עולם שמבטיח לנו את כל שפעו, ו'המובטח' זה הסיבה שעל ידה תבוא הטובה. למשל, 'המבטיח' זה השם ית', מבטיח לאדם שאם ילך בדרכיו ייתן לו את הפרנסה. 'הבוטח' זה האדם שהולך בדרכי השם ובוטח שהשם ייתן לו את הפרנסה. 'המובטח' זה אותה העבודה וההשתדלות שעושה אדם בעולם הזה, אף על פי שידוע, שהפרנסה היא מאת השם".

מסביר הבעש"ט, "שהאדם הבוטח בהשם, אבל גם בוטח באותה השתדלות שעושה, זה עדיין לא עיקר האמונה". העיקר זה להאמין בשם ית' ולא בשום סיבה אחרת, לא בעבודה, לא בבוס, לא בכשרון וכו'. אדם צריך להאמין שהשם ית' גזר לו מידה מסוימת של פרנסה ובשל כך גלגל לו עבודה מסוימת. אבל אם העבודה הזאת לא תצליח, הפרנסה תבוא ממקום אחר. זאת דרגה גבוהה מאוד באמונה, דרגתם של צדיקים. צריך לדעת מה המדרגה הכי גבוהה ולשם לחתור.

לכן כתוב, "בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר, אֲשֶׁר יִבְטַח בֵּה' וְיִהְיֶה ה', מְבִטְחוֹ" (ירמיהו י"ז ז'). האיש שבוטח בשם, אז השם הוא גם מבטחו. כתוב בתהילים, "אֲשֶׁרִי הַגִּבּוֹר--אֲשֶׁר-שָׁם ה', מְבִטְחוֹ; וְלֹא-פָנָה אֶל-רִגְבָּיִם, וְשָׁטִי כָזָב"(תהילים מ' ה'). אומר מדרש רבה, זה יוסף, בשביל שאמר לשר המשקים "זכרתי והזכרתי", נתוספו לו שתי שנים. יוסף נשאר עוד שנתיים בכלא בגלל שבטח בשר המשקים, 'רהבים ושטי כזב'. היציאה מהכלא, מהמקום הנמוך, מהייסורים, תלויה באמונה שלמה. השם ית' לבד עושה את הכל, להאמין בזה, אומר הבעש"ט, זה מדרגה גבוהה מאוד.

בכדי לצאת מהמקומות הלא טובים, הכוחות שלנו צריכים לפנות רק לכיוון אחד, הקב"ה. אמרו חז"ל, אין רע יורד מלמעלה. מה שנתפס אצלנו כרע זה צרופים לא נכונים של האותיות, של הכלים. כמו שראינו את ע"ר, בכור יהודה, שעשה ר"ע בעיני השם. אומר הרב שיינברגר שליט"א, ער, איזה שם יפה, מה הוא עשה עם זה? הפך את זה לרע, העבירה הכי גדולה, השחתת זרע לבטלה. ח"ו לוקחים את השפע והופכים אותו לפשע. לוקחים את הענג והופכים אותו לנגע. רק בבטחון מלא ואמונה בשם, אפשר להפך את הצרופים של האותיות לטובה. "ישועת השם כהרף עין", מה שנראה כמו מצב בלתי אפשרי, לעיתים מצב של שנים, יכול ברגע להשתנות. מה שיגמור את החושך זה רק אמונה שלמה.

סתירה במדרש

נשארה בכל זאת סתירה במדרש שהזכרנו. אם יוסף נענש על כך שבטח בשר המשקים, אז מדוע המדרש מביא עליו את הפסוק, "אֲשֶׁרִי הַגִּבּוֹר--אֲשֶׁר-שָׁם ה', מְבִטְחוֹ; וְלֹא-פָנָה אֶל-רִגְבָּיִם, וְשָׁטִי כָזָב"? כביכול, יש כאן סתירה.

אומר ה'בית לוי', "מה חטא הוא זה שהשתדל יוסף אצל שר המשקים להשיג ממנו טובה, הלא חייב אדם לעשות כל אשר בידו כשהוא נתון בצרה, ואין זה כלל סתירה לבטחון. אלא שיוסף היה כל כך מופלג במידת הבטחון, עד שלעולם לא רצה בשום השתדלות של בשר ודם, כי אם שם כל מבטחו בהשם ית'. לפיכך הוא עצמו ראה את הדבר לחטא וקיבל עונש על עצמו".

אומר הרבי מאמשינוב, "כתוב בסוף הפרשה הקודמת 'וְלֹא-זָכַר שְׂרַם-הַמִּשְׁקִים אֶת-יוֹסֵף, וַיִּשְׁכַּחְהוּ' - יש כאן כפילות בלשון, אם "ולא זכר", הרי מסתבר כי "וישכחוהו". אלא, שיוסף הצדיק נמלך מיד בדעתו,

פרשת מקץ

שעשה מעשה רע, בפנותו אל בשר ודם בהשתדלות, והתפלל לפני השם ית' שישכח שר המשקים את העניין, למען לא יפיק תועלת מהשתדלותו. שר המשקים לא זכר את יוסף, משום שיוסף פעל להשכיח ממנו את כל העניין. יש לנו אפשרות לתקן בכל רגע מחדש. ברגע שזכינו בדעת חדשה, ברגע זכינו בהתחדשות האמונה, אפשר לשנות את כל המהלך של חיינו.

סוף דבר

אז איך בעצם עושים את זה? איך בוטחים בהשגחה? איך מתחזקים בבחינת הבטחון?

ראשית חייבים להבין שאין דרך אחת ואין פתרון מוכן ומהיר. כל אחד מאתנו חייב לברור לעצמו דרך. כמובן, במסגרת של התורה והספרים הקדושים. יש שיעורים, יש מורי דרך, יש את הניסיונות עצמם - מתוך כל זה, כל אחד מפלס את דרכו באמונה. כמו שאמרנו, צריך ללמוד מהי המידה השלמה של הבטחון, מידתם של הצדיקים - כמו רבי שמעון בר יוחאי, כמו רבי חנינא בן דוסא ורבים אחרים - כך תהיה לנו נקודת אחיזה וכיוון, לאן אנו מחויבים להגיע. בע"ה, שנזכה להתחזק באמונה, ולעלות מעלה, מעלה, במדרגות הבטחון, עד כי נזכה להיווכח כי באמת הכל אחד, הכל זה רק הקב"ה.

השיעור מוקדש לרפואת יוסף בן יונה, יעל בת רבקה, רחל בת נסריה, דנה בת רותי, בתוך כלל חולי עמו ישראל השעור מוקדש לעילוי נשמת גילה בת רחל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה

מטפחת משי וכד קטן

בן מיעוטים הגיע למשרדי חברת אוטובוסים גדולה על מנת להתקבל כנהג מן המניין. בעלי החברה נרתעו מעט, מי יערוב להם שניתן לסמוך על תבונתו בכל הנוגע לבטחונם של הנוסעים? החליטו להעמיד אותו למבחן קצר:

"אתה נוסע בכביש צר, תהום עמוקה פעורה משני הצדדים, סטייה שלך לתהום פירושה גזר דין מוות על נוסעי האוטובוס. מולך מופיע אדם שמסרב לזוז מהכביש, תדרוס אותו, או תסטה לתהום?"

"בוודאי שאדרוס אותו," ענה המועמד בהיגיון. "חיי הרבים עדיפים מחיי היחיד." הוא התקבל. לא עברו שבועיים מאז נכנס לתפקידו והתיאוריה שהציגו בפניו התממשה. האוטובוס סטה לתהום, נוסעים רבים נפגעו והנהג עצמו שרד בנס. לאחר שנסתיימה חקירת המשטרה שאלו אותו בעלי החברה: "מדוע לא דרסת את העומד מולך?"

"רציתי לדרוס אותו, אבל הוא ברח לתהום," ענה בקול חלוש, "אז רדפתי אחריו..."

חג החנוכה נחגג כידוע בשל נס פך השמן שקרה בבית המקדש. אבל השבוע חשבתי לעצמי: מה מתרגשים כל כך מהנס הזה שמנציחים אותו? חז"ל מונים בתלמוד לפחות 14 ניסים, מדהימים לא פחות, שאירעו בקביעות בבית המקדש. אף לא זכר קטן נחגג עבורם.

באחד מלילות הסדר בבית מדרשו של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב שרר מתח רב במקום: הצדיק אינו מוכן לערוך קידוש עד שיתמלאו שני תנאים. התנאי הראשון היה שיביאו לפניו חמץ השייך ליהודי, והשני היה

פרשת מקץ

שאחד מן החסידים יצליח להשיג לו מטפחת עשויה משי טהור תוצרת פרוסיה!

הימים היו ימי מלחמה בין רוסיה לפרוסיה, והממשלה הרוסית הוציאה גזר-דין מוות חד משמעי לכל מי שיחזיק ברשותו מטפחת כזו.

בשל נחרצותו של הרבי עשו החסידים מאמצים גדולים למלא את בקשתו. לאחר שעה ארוכה של חיפושים חזרו אליו והודיעו: שתי מטפחות משי נמצאו. אבל אף לא חתיכת חמץ אחת...

נשא רבי לוי יצחק את עיניו למרום וקרא: אבא שבשמים, למרות שישנו דין מוות על מי שיחזיק מטפחות משי, עשרות אלפי שוטרים עומדים בגבולות ואורבים למברחים, בכל זאת מצאתי שתי מטפחות בנקל. אבל אתה ציווית שלא יהיה חמץ ברשותנו בפסח, לא העמדת אף שוטר ואלפי שנים מצוותך נשמרת בקפדנות. תורתך נצחית היא ובניך מסורים לך ביותר!

לאחר דין ודברים בין יוסף לאחים כשהוא מאשים אותם בריגול, הוא מטיל עליהם את חובת ההוכחה לכך שהם לא מרגלים: הוא יאסור אחד מהם והם ילכו חזרה לכנען כדי להביא את אחיהם הקטן.

מה רצה יוסף להשיג בכך שאסר את שמעון? הרי יודע הוא שאין להם ברירה אלא לחזור בעוד מספר חודשים לאחר שייגמר האוכל שברשותם והם ישובו אליו לקנות מזון.

חלק מן המפרשים מבארים את מטרתו של יוסף. ברצונו היה להעמיד את האחים למבחן סמוי: האם הם יילחמו בעד האח שאותו הוא רוצה לאסור, או שמא יוותרו עליו ויעזבוהו לנפשו כפי שמכרו אותו, את יוסף לפני שנים רבות.

המבחן הזה מסתיים רק בפרשת ויגש כשיוסף רצה לקחת את בנימין כעבד על גניבה שלכאורה ביצע. אז ניגש יהודה ומצהיר על מלחמה מול כל מצרים באם לא ישוחרר בנימין. כאן כבר השתכנע יוסף שהאחים מתחרטים על אשר עוללו לו במכירתו למצרים, ומגלה להם שהוא יוסף.

היוונים לא רצו להשמיד את גופם של עם ישראל, רק את נשמתם. על כך יצאו בני חשמונאי למערכה במסירות נפש וזכו לניצחון שמימי מזהיר. אז הם ניגשים לבית המקדש החרס ומשפצים אותו בחרדת קודש, כשמגיעה השעה לחנוך אותו (חנוכה) הם מגלים לפתע שאין להם שמן טהור...

על פי ההלכה יכלו החשמונאים להדליק בשמן טמא. אבל אולי ניתן לומר שהוצב בפניהם מעין מבחן סמוי משמים: האם גם כעת תילחמו נגד חוקי הטבע ותדליקו בשמן טהור - ולו ליום אחד - או שמא תדליקו מכל הבא ליד והעיקר שהמנורה תדלק?

החשמונאים עמדו במבחן והוכיחו שהם לא שוכחים את המטרה שגרמה להם לצאת למלחמה: לא רק לקיים את רצון הבורא באופן טכני ובלי ניסיון להבין את מטרת המצוות (הנהג שרדף אחרי ההלך לתהום), אלא שאיפה לעשות כל מה שביכולתי על מנת להגיע לקיום המצוות באופן הטוב ביותר.

כשאנו חוגגים את נס פך השמן, אנו מנציחים את מטרת העל של המכבים שנלחמו בטבע למען רצון הבורא. אולי בשל כך זכינו לשמונה ימי חנוכה. שמונה - מעל הטבע!

פרשת מקץ

זה רע או טוב?

את יוסף הצדיק מי מאתנו לא מכיר...
על דרך החתחתים שעבר מי לא שמע..
על הייסורים והסבל הנורא מי לא קרא..

וגם את ה'סוף הטוב', שעולה על כס המלכות ומתאחד עם בני המשפחה, כולנו בוודאי יודעים..

אבל האם שמנו לב לפרטים הרבים שמרכיבים את התמונה השלימה, מתחילתה עד שמגיע הסוף הטוב..
האם בחנו את סדר ההשתלשלות המופתית, ואיך ש'מקרה' רודף 'מקרה' שמקבצים אותם יחדיו, מתברר שיש יד מכוונת, מסדרת, עד לפרטי פרטים...

אבל קודם שנבחן את סיפור פרשת יוסף וננסה לפרק את הסיפור הכללי, כל מקרה בפני עצמו, -ובזה נלמד יסוד פשוט אך חשוב בחיים, באיזה מבט יש להתבונן על ה'מקרים'-, נפתח במשל ידוע, שיש בכוחו, לחדד את המסר שיעלה לנו בהתבוננות פרשת יוסף ואחיו..

היה פעם זקן יהודי ולו בן צעיר וסוס. היהודי חי בכפר קטן.
יום אחד הסוס ברח מהאורווה.

באו אנשי הכפר ואמרו ליהודי הזקן, "כמה שזה רע."

שאל אותם הזקן, "מאיפה אתם יודעים אם זה טוב או רע ?

למחרת חזר הסוס. יחד עמו הגיעו סוסי בר רבים. האיש ובנו פתחו את דלת האורווה וכל הסוסים נכנסו פנימה.

באו אנשי הכפר ואמרו לזקן, "כמה שזה טוב."

ענה להם, "מאיפה אתם יודעים אם זה טוב או רע?"

יום אחר כך נפל הצעיר בעת שניסה לאלף את אחד מסוסי הבר ושבר את הרגל.

באו אליו אנשי הכפר ואמרו לזקן: "כמה שזה רע."

ענה להם הזקן, מאיפה אתם יודעים אם זה טוב או רע?

לאחר מכן, באו אנשי צבא ולקחו את צעירי הכפר למלחמה, שבה נהרגו חלק מהם. אבל את הבן של היהודי לא לקחו, כיוון שרגלו הייתה שבורה.

אז מאיפה האדם יידע אם משהו שקורה הוא טוב או רע??

כל הקורה בעולמנו אינו אלא מאורע, מאורע הוא לא טוב ולא רע. סך הכל מאורע. מה שהופך את המאורע לטוב או רע, היא השקפת עולמנו הצרה והמצומצמת, הגורמת לקטלג כל מקרה, לטוב ורע..

פרשת מקץ

האדם שופט כל מקרה שמזדמן לפניו, על סמך היקשים מן העבר, פעמים על סמך חוויות שהתנסה בהם בעברו, ופעמים בהתאם לתפיסת הילדות וכפי חינוכו.. אבל בשורה תחתונה, האדם מכריע כל מקרה על סמך רגשות ושיקולים מן העבר, באופן סובייקטיבי, מנקודת מבטו, ויוצק כל מקרה לתבנית של שחור לבן... אולם לאמיתו של דבר, ומנקודת מבט יהודית, לקטלג כל דבר לטוב או רע זה אם כל חטאת, דבר שתורתנו הקדושה שוללת וכפי שניווכח.

-פעמים ה"רע" הוא הטוב ו"הטוב" הוא הרע: כל יהודי התנסה במצב שהיה נחשב בעיני העולם כדבר רע, ולאחר מכן התברר, ש"הרע" הזה הוא בעצם טוב, שגרם לתוצאה טובה. ודוגמא מוחשית וחדה ניקח מפרשתנו, פרשת מקץ-

נתפוס את סיפור יוסף, את השתלשלות המקרים שעברו עליו, משעה שאביו יעקב בורח לחרן עד שנפגשים האב והבן במצרים, כשהאחרון כובש את כס המלכות של המעצמה באותו זמן, מצרים..

אם נתבונן במקצת בסיפור המפליא של יוסף, הרי בכל מקרה לגופו, ניתן יהיה לשפוטו כדבר רע, אך כשמצרפים את כל חלקי הפאזל, וכורכים את מכלול המצבים לתמונה אחת, עולה תמונה חדה ובהירה, עם גוונים של טוב..

יוסף, נער צעיר בן שבע עשרה, בן זקונים לאביו יעקב שאהבו על פני כל אחיו, והם מקנאים בבן ה'מועדף', שונאים אותו שנאה תהומית, ואם לא די בכך, יוסף מספר לעשרת אחיו על חלומו להיות מלך, ומתעצמת שנאת האחים כלפיו, וכאשר אביו שולחו לבקר את אחיו, תחילה הם זורקים אותו לבור מלא בנחשים ועקרבים, ולבסוף מחליטים ביניהם למכור אותו כעבד בזוי לעם בזוי -ישמעאלים.

בעיני יוסף מצבו גרוע, והרבה, ממש מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, ההיפך מכל חלומותיו, ובזאת עוד לא תמה מסכת תלאותיו, מגיעה אשת פוטיפר ומעלילת עליו עלילות שווא, שמכוחם נזרק יוסף לצינוק, מוקף בין שועי עולם -שרים שסרחו- שמן הסתם יתעללו בו כפליים, 'בעבד זר מארץ נכר', ולא מן הנמנע שברגע שפל שכזה, יעלה בלב אדם מן השורה, "הרהורי תהייה": היכן הצדק האלוקי?? ובפרט יוסף שיש לו לטעון 'אחרי שספגתי וקבלתי את עיקר תורתו של אבי, עמדתי בניסיון שלא כל בן אנוש היה עומד בו', ואנה אני בה? לבור תחתית בארץ חתחתים!?

אולם יוסף שולל את המחשבה הזאת אמונתו לא נפגמה חלילה, ונשאר מחזיק בה בכל תוקף, וכמו שעונה יוסף לבקשת פרעה לפתור את חלומו -"בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה" ואז לאחר מעשה, וכל המאורעות ה'רעים', שעה שיושב יוסף על כסא משנה למלך מצרים הגדולה, ומהרהר על כל הקורות עמו ובמה שעבר עליו, נגלה לפניו תמונה מפעימה, כל הייסורים והסבל היו כדי להכתירו למשנה למלך, להביאו לכס המלכות..

וכאן לרגע ננסה מעט לנתח את השתלשלות המקרים שעברו על יוסף, עד כמה שידנו מגעת..

תחילת ההשתלשלות אם נבחין, לא נעוצה ביוסף, אלא מקודם לכן, קודם איליו ואף קודם לאביו יעקב, היא מתחוללת כבר אצל יצחק סבו..ונפרט-

שהרי אילו סבו יצחק לא היה מעדיף את עשו על פני בנו יעקב, ממילא זה האחרון היה מקבל ברכת אביו, בלי שום שנאה ורצון מצד עשיו להורגו, ואז לא היה נצרך לברוח חרנה, וזה עוד לא הכל, יעקב מתעכב בבית שם ועבר י"ד שנים, אילו היה שם פעמיו באופן מידי לבית לבן, וכציווי אמו רבקה, אזי רחל אשתו לעתיד לא הייתה נולדת, ועל כרחך היה נושא את לאה הבכורה, ומשם ממשיך הלאה, לארץ ישראל..

פרשת מקץ

אבל לא כך היה הדבר, לאחר שנושא את רחל שעבד בעבורה כפליים, ועדין לא נפקדת בפרי בטן, בעוד שלאחותה לאה נולדים כמה וכמה בנים, לבסוף נולד יוסף, שהוא בן מועדף על יעקב, ובין השאר מהסיבה שהוא בן רחל שטרח בעבודה לעבוד אצל לבן משך שנים, ועוד שהמתינו עד ללידת יוסף.

ויעקב שמראה אהבתו ליוסף גורם לשנאתו אצל שאר בניו, ובכלל חלום יוסף מעצים את השנאה, ויעקב שולח את יוסף לבקר את אחיו עם זאת ששנאתם גדולה, ואחיו אילו היו מקבלים את פני יוסף בצורה יפה, היה יוסף חוזר כלעומת שבא בתוספת דרישת שלום לאבא הגדול מעשרת בניו, ואיה התגשמות חלומות יוסף למלוך? עכשיו אחרי כל הגלגולים שעובר יוסף, מתחוויר לו התמונה השלימה, דרך החתחתים הזו, התלאות והיסורים שהוא עבר, היא זו שהגשימה לו את חלומותיו.

הוא התגלגל בדרך לא דרך לבית פוטיפר, משם סיפור העלילה שמכניסה אותו לבית סוהר ביחד עם שועי עולם 'לשעבר' שר המשקים והאופים, והקב"ה מעלה להם ב'חזיון הלילה' חלום סתום, עד שנוקקים ליוסף שיפתור בעבורם, וכך לאחר זמן גם הכפוי טובה הגדול - שר המשקים, מספר לפרעה על אותו נער עברי עבד לשר הטבחים, שפתר לו את חלומו על הצד הנכון, ופרעה מבלי לחשוב פעמים שולח להריץ את יוסף מהבור. ומכאן הדרך קצרה עד שפרעה ממנה את יוסף למשנה למלך, הכל היה אפוא לטובה.

אחרי שסקרנו בקצרה את סיפור יוסף ה'טראגי', את ההשתלשלות המפעימה, המכוונת והמסודרת.. נשאר רק לתמוה, כיצד אדם מכריע על מקרה כדבר רע, אחר שהקב"ה ברא את העולם להטיב, וכל המאורעות שעוברים על האדם, אך ורק לטובתו...!?

התשובה ברורה: בעולם הזה הראיה שלנו קצרת רואי, כמו אדם שמסתכל מחור המנעול ורואה עט שרץ על גבי השורות בלי יד אנוש מכוונת, ואז כשפותחים לו את הדלת הוא רואה שבעצם יש מי שאוחז בעט מסביבו ערימת ספרים ותוך כדי הקריאה בהם, הוא משרבט עם העט דבר מה על הדפים...העט לא מניע את עצמו כמו שנדמה לו, האדם מניע את העט..הקב"ה מניע ומקיים את העולם, וחלילה לא העולם שהוא בדומה לעט, מניע ומקיים את עצמו, ולא זו בלבד כל סיבה היא מאת מסבב הסיבות, הקב"ה, ואדם תולה את הסיבה בדבר חיצוני..משל זה כמדומני ידוע בשם ר' אליהו דסלר..

רק שהדוגמה בענייננו מעט יותר מורכבת, הנה לו יצויר שאפשר ליצור עט שרושם מבלי שיד אדם אוזנת בו, ע"י כל מיני חיישנים וכדו' - ומסתמא לא ירחק היום בדורנו המתפתח ומתנפח"ן.. אדם שלא מודע ל'עט החכם' ומה שהטמיעו כדי שיפעל ויכתוב, גם אחרי שנפתחת לפניו הדלת, היה מעלה בדעתו שהעט כותב מעצמו..

כך העולם הזה, הקב"ה ברא אותו בצורה שאין האדם רואה במוחש, ובראיה הפשוטה את המפעיל של כל המערכת.. (בדברינו אלו אין אנו מכוונים, לאמונה הברורה שהקב"ה ברא את העולם, אלא לגבי האמונה ב'השגחה פרטית', שכל מקרה, סיבתו מאת 'מסובב הסיבות', ולא מקרה בעולם) והטיל על האדם להתבונן ולמצוא בכל התרחשות בעולם, את הסיבה השורשית, דהיינו הסיבה שקודמת לסיבה הגשמית הנראית לעין, ניקח לדוגמא כשאדם רואה שדה חטים, וקודם לכן ראה במשך תקופה שירד גשם, אין לתלות את הסיבה העיקרית לגידול החיטה בגשם שירד, כי אם כן מנין הגיע לו הגשם, ואם העננים נשאו אותו, מנין הם הגיעו? וכן הלאה, והלאה, עד שנגיע לסיבה נעלמת שאין יד המקרה פועלת בו, רק לתלות בהקב"ה את בריאתו, וכמו שהאדם תולה את סיבת הבריאה בבורא, גם ביחס איליו להאמין שהכל ב'סיבתו' הוא..

אלא מה?! לאדם אין את היכולת לקרוא את המפה השלימה, ולפענח את התבונה האלוקית בכל מקרה

פרשת מקץ

ומקרה, שמוגבל בראייתו, כשם שמוגבל בראיה החומרית, שאין עיניו של אדם שולטות עד מרחק פיזי מוגדר. ולכך פעמים שמחליף סיבת הדבר האמתית, בתוצאה, שקורא למסובב סיבה, ובאמת הסיבה הגשמית אין היא אלא מסובב מהסיבה השורשית, סיבת הקדמון..

ניתן דוגמא לצורך המחשה: אדם עומד בקרן רחב, מתבונן מהצד על העוברים ושבים, לפתע רואה שני בני אדם רצים, אחד אחר השני, ה'רודף' תופס את ה'נרדף' וחוטף מידיו תיק, זה שעמד בקרן הרחוב, צפה מן הצד במתרחש כל הזמן, ומיד פתח בצעקות גנב גנב.. נו, זה מה שהוא רואה לנגד עיניו..

לאחר מעשה, התברר לו -לעומד מן הצד- שהאדם ש'חטף' את התיק אינו אלא איש 'שאר רוח' שרץ לסייע לזקנה שמידה נחטף התיק ע"י אותו 'נרדף' שהוא בעצם גנב ואותו 'רודף', הוא האיש שהשיב לזקנה את תיקה ה'גנוב'.. או אז מתברר לו ששגה במה שצעק כנגד 'הרודף'..

הטעות בשיפוט שלו נעוצה במה שלא ידע האיש בסיבה הקודמת רק במסובב ממנה, הוא ראה רק תמונה חלקית ולכן שפט את האיש המיטיב, כגנב, בעוד למעשה ההיפך הוא הנכון, אילו היה מתוודע למה שקרה קודם, התמונה היתה שלימה בעיניו, ואולי שיפוטו היה נכון...

אבל רק אולי..! שכן לאמיתו של דבר גם תמונה זו לוקה בחסר..

שכן אם נניח אפשרות, שאותו הקרוי 'גנב' אין הוא אלא מוכר בחנות תיקים, ואותה אישה לקחה את התיק מבלי לשלם, וכעבור זמן מה, מגלה ה'גנב' כביכול את האישה אוזת בתיק הגנוב..

אם נמשיך בתיאור זה יהיה בערך כך:

הוא רץ לקראתה וחוטף מידה את התיק ה'גנוב', והאישה מבלי לאבד עשתונות פותחת בזעקות שבר וקריאות הצלה לכל עבר מהגנב והגזלן שמתנכל לה..

וודאי אם המתבונן מהצד היה מתוודע לפרט זה, הייתה מצטיירת לו תמונה אחרת, הפוכה ממש, ה'גנב' אין הוא אלא אדם נקי כפיים, שטורח להשיב את גניבתו, מידי הזקנה שגנבה.. ובכך לא די, שכן אילו התברר שהמוכר בחנות התיקים, שגה במה שחשב שאותה זקנה גנבה את התיק, ולא היא, רק קנתה את התיק במקום אחר ושלא בידועין נטפל ל'גנבת' שלא גנבה.. כאן כבר האירוע מסתבך, מצד אחד מוכר התיקים פועל כהוגן -מבחינתו- להשיב את גנבתו, מצד שני, הזקנה הינה אישה הגונה, שלא לקחה דבר שלא שייך לה, ולכן צועקת על ה'גנב' שבא ליטול ממנה את רכושה..

ואותו אדם שצופה מהצד, גם לו יודע את כוונות השניים -ה'גנב' והזקנה, -אבל לא על הטעות שנפלה- אין בידו להכריע עם מי הצדק, שכן אפשר שהמוכר טעה והוא באמת גנב -שלא בידועין, ושמה האישה 'טעתה'.. ומצב מורכב שכזה מחייב הכרעה שיפוטית..

ואולם גם ביד השופט בשר ודם, אין נמצאת ההכרעה האמתית, לכל הפחות, יש בידו רק כלים משפטיים, המורכבים מכללים וחוקים שמתבססים במקרה הטוב על הסתברות, הגיון, שפעמים מספר גם יכולים לכזב, ובוודאי לא האמת המוחלטת...

ולענייננו: כשאדם נתקל בכל מיני מצבים קשים, פעמים שמתרעם על כך, ומחליט בדעתו שאסון שכזה

פרשת מקץ

אין לו פתח לטובה, אולם אילו היה מתוודע למכלול הסיבות והשיקולים שגרמו לכל זה, היה חוזר בו ומקבל על עצמו את הדין באהבה, שכן ייסורים הללו ודרך החתחתים שנמצא בה, היא זו המובילה אותו בסופו של דבר לקבל את הטוב. אלא מה?! האדם לא רואה את התמונה בכללותה, רק חלק מוגבל שלה, ולכן חסרה לו הראיה המקיפה של כל מה שקורה לו או לסביבתו, ובכלל יכולות האדם מוגבלות ואין בכוחו להעריך את המציאות המתגלית לעיניו כפי המשמעות הנכונה..

לסיכום: כל מקרה רע או טוב הוא נקבע בדעת האנשים על פי הסתכלות קצרת רואי של בשר ודם, לראות את התמונה בשלימותה לא שייך, רק ממקום גבוה, כמו אדם שרוצה להקיף בראייתו רבבות אנשים, כך הם ריבוי הסיבות והתולדות היוצרות כל מקרה בעולם, ואין לאדם אלא להעביר את שרביט ההכרעה לכל מקרה -אם טוב או רע, למסובב הסיבות, שלא זו בלבד ש'ראייתו' גדולה עד אין סוף, אלא הוא המסובב לכל הסיבות...

ויש גם תופעה הפוכה: לפעמים קורה לאדם משהו "טוב", שמתברר לו לאחר מכן, שהתוצאה היתה רעה.

ודוגמה לזה גם מצויה בפרשתנו, הנה ארץ מצרים חווה שני תקופות, האחת של שובע ושפע גדול, והשנייה תקופה של רעב כבד. האזרח המצרי המצוי באותם שנות שובע, שלא מודע לשנים הקשות שיבואו אח"ז, מסתמא לא השגיח לשמור על תבואותיו שכן בין כה יש לו בשפע ולא די שלא הצטמצם אלא בזבז שלא לצורך, ובעיניו כל השפע הזה הוא דבר טוב, אבל אחרי שמגיעות שנות הרעב הוא מבין עד כמה שגה, שכן אילולי השפע הגדול שקדמו לשנות הרעב, אדם היה משמר ואוצר תבואה לשנים הבאות, וכמו בכל הזמנים שאדם חושש לשנים הבאות ועתידו, אבל עכשיו מחמת השפע ששרר, לא שנה ולא שנתיים, שבע שנים. גם אם בשנים הראשונות עוד אצרו מהתבואה לשנים הבאות אבל לאחמ"כ כבר סר חששם, ובזבזו מהתבואה בלי חשבון, וזה למעשה היה בעוכריהם.. ולפי פירוש חז"ל שגם אלו שאצרו תבואה בשנות השובע, היא הרכיבה ולא הועילה לשנות הרעב, הדוגמא עולה יפה גם כלפיהם, שהרי בשעה שאצרו את התבואה, ראו בזה מעשה טוב עד שצמצמו קצת מאכילתם בשנות השובע, אבל אח"ז שהרכיבה התברר שלא די שלא נהנו בשנות הרעב מהתבואה שאצרו, אלא גם הפסידו בשנות השובע, שלא נהנו כל צרכם וצמצמו בשביל לבטח את עצמם לשנים הקשות..

ויתכן גם, שזה ביאור הבקשה שאומרים, "יהי רצון שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה". כי לא מספיק מה שהאדם חושב דבר לטוב שהוא באמת טוב עבורו, אם לא שיבקש מ'מסובב הסיבות' שהדבר יהיה באמת טוב עבורו, עבור האדם..

ועתה נדליק מנר היסוד האמור -לנר חנוכה..

הנה חז"ל תקנו ח' ימים שבהם מדליקים נרות חנוכה, וסיבת התקנה היא כנגד פך השמן שדלק שמונה ימים, והשאלה הידועה: אם כך מה טעם להדליק ח' ימים, אחרי שביום הראשון הנרות דלקו מצד השמן הקיים ובאופן טבעי, שלא כשאר הימים שבהם התרחש נס גדול שלא כלה השמן והמשיכו הנרות לדלוך, ודי לחגוג שבעה ימים..

ואחת מן המאות תשובות לפתרון שאלה זו, מה שידוע בשם רבותינו בעלי המוסר, שחכמינו בדווקא תקנו להדליק נ"ח ח' ימים, זאת להודיע שגם ביום הראשון שהנרות דלקו על פי דרך הטבע מהשמן הקיים, יש להודות על זה כשם שיש להודות על מעשי הניסים שקרו בשאר הימים, לחנכנו להשקפה שטבע ונס שניהם מאת ה'.

פרשת מקץ

וכמו שהטיב להגדיר ה"חזון איש": הטבע הוא רצונו התמידי של ה', ואילו הנס - רצונו של ה' באותו רגע. (ועיין בד' הרמב"ם בח' פרקים, פ"ח, דברים נפלאים בזה, וראוי לכלל בן תורה לדעת את הדברים).

אולם עדין יש מקום לטעון באמיתות התשובה, אחר שעצם תקנת הדלקת הנרות החנוכה בכדי לפרסם את הנס, מהו פרסום הנס ביום הראשון? ונכון שחז"ל קבעו להדליק ח' ימים כדי לחנכו להשקפה שהנס והטבע חד הם, אבל אין די בכך לגבי עצם מצות "פרסומי ניסא" שסו"ס ביום הראשון לא התרחש נס, ולזכר איזה נס שייך להדליק..

ואם נשתמש ביסוד העולה מפרשת יוסף, אפשר להסביר בדרך דומה - אך שונה במקצת - חובת ההדלקה ביום הראשון לא נתקנה רק בכדי לחנכו להודות על הטבע כשם שאנו מודים על הנס, -שכן עצם הנהגת הקב"ה את העולם על פי דרך הטבע, זאת אנו מחדירים לעצמנו כל יום דרך התפילות -"המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", אלא הייחוד בהדלקת נר ראשון, היא על עצם הנס שבתוך הטבע, שעלינו לראות בטבע עצמו נס נסתר בצירוף כל המהלכים..

וכמו שנסביר: הנה עצם מציאת פך שמן טהור אינו נס גלוי, רק נס נסתר, וההגדרה ביניהם, נס גלוי הוא תופעה על טבעית שאינו תלוי במעשה האדם או מניע חומרי כלשהו, כמו קריעת ים סוף וכדו', אולם נס נסתר הוא, שכל פרט לכשעצמו אין בו תופעה מיוחדת, רק בהצטרפות כל הפרטים לסדר הנכון, מתגלה הנס, -כמו בהשתלשלות המגילה, שבכל פרט ופרט אין משהו יוצא דופן, ורק סדר ההשתלשלות הופך אותו מצירוף אקראי של פעולות לנס- דהיינו נס נסתר, במה הוא נסתר? במעשים ובפעולות היומיומיות, שמכסות את הנס הטמון בהם, וכך היה בעצם מציאת הפך שמן, שעצם מציאתו אינו תופעה מיוחדת.

כמה פעמים שאנו מאבדים דבר ואח"כ מוצאים זאת תופעה מצויה, אולם כמה פעמים אנו מאבדים דבר, ומירב הסיכויים שהוא גם לא שרד מפני סיבה חיצונית, ובסוף מוצאים אותו בדיוק בשעה שאנו זקוקים לו ביותר, זה לא קורה הרבה אם בכלל.. אבל בנס פך השמן אחר שהיוונים טמאו כל מה שראו, ועם כל זה נשתייר פך שמן, וודאי זה נס גם אם נסתר, ולכן תקנו חז"ל הדלקת נ"ח כנגד יום הראשון, לפרסם את הנס הנסתר, ובשאר הימים מפרסמים את הנס הגלוי.

הַנִּמְצָא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ (מ"א, ל"ח)

שומעים את קריאת ההתפעלות של פרעה, לאחר שיוסף מציע לו פתרון למצב הכלכלי הקשה והרעב שצפוי.

פרעה מכריז בקול רם:

"הַנִּמְצָא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ "

ואז פונה ליוסף לעיני כל ואומר לו: "אַתָּה הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת אֵין בָּבוֹן וְחֶכֶם בְּמוֹךְ".

פרעה ממנה את יוסף על ביתו ועל פיו יישק דבר.

האם אין כאן התלהבות מוגזמת ?

האם פרעה לא נסחף קצת...!?

מה מצא אצל נער חסר השכלה,

כאשר מנגד יש חרטומים ואנשי חצר משכילים.

איך פרעה מעז להכריז עליו, שלא נמצא איש נבון וחכם כמוהו?

איך מגיבים אנשיו הקרובים, כאשר מלכם ממליך על נער עברי ועוד טוען, שהוא הכי חכם...!?

פרשת מקץ

מה באמת ראה פרעה ביוסף והם לא ?
תשובה אחת:
חכמה שלא נובעת ממקור קדוש, היא חכמה רגילה ויש לפרעה הרבה.

פרעה זיהה אצל יוסף:
חוכמה אלוקית,
הנובעת ממקור קדוש.

פרעה ראה אצל יוסף:
עָבוּה שְׁנוּבַעַת מִחִכְמָה וּמוֹסֵר אֱלֹקִי.
פרעה שמע מיוסף:
שִׁמְקֹר דְּבָרָיו הֵם אֱלֹקִיִּים
ואין הוא לוקח לעצמו שום דבר.
לכן פרעה אמר:
"הִנֵּמְצָא כְּזֶה אִישׁ
אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ" ?!

מה שפרעה זיהה ;
זיהו גם היוונים,
שניסו לנתק תורה קדושה ואלוקית, מחיי המעשה ;
ולהפוך אותה לתורה אנושית, חכמה אקדמית,
ועל זה נלחמו החשמונאים.

וידבר שר המשקים (מא, ט)

בספר שער בת רבים הקשה: מדוע שר המשקים הביא את יוסף אל פרעה, שהיה הולך שר המשקים בעצמו ואומר ליוסף חלמתי חלום על פרות שעולות מן היאור וכו' ועכשיו תפתור לי אותו, ולוקח את הקרדיט לעצמו??? (ואין לתרץ ששר המשקים אהב את יוסף, שהרי כתוב במדרש שהוא אמר "ושם איתנו (בבית הסוהר) נער עברי עבד לשר הטבחים" נתכון להשפילו שהוא ילד, ויהודי, והוא עבד בזוי).

וביאר על פי משל כי פעם המלך ישב במסיבה ושאל מהו הדבר החשוב והיקר ביותר, אחד ענה האשה והילדים, וחברו ענה הממון, והשלישי אמר כבוד וגדולה, עד שקם החכם ואמר "המלך" וכולם הסכימו לדבריו.

לימים נסע אותו חכם לכפר נידח, הסב בחברת הכפריים לכוס משקה ואמר להם היודעים אתם מהו הדבר החשוב ביותר?? "המלך" הוא הדבר. פרצו כולם בשחוק ויאמרו "היין, היין הוא החשוב מכל" הנה כי כן אלה גם אלה צדקו. החכמים בהבינם ערך המלך הוא החשוב והנכבד בעיניהם, אך האיכרים שכל מגמתם היא כוס היין - אין חשוב להם ממנה.

ועל כן לא הרי פתרון חלום של אחד העם כפתרון חלומו של מלך ולא הרי פתרון חלום של שר כפתירתו של חלום המלך, וזהו שאמר הפסוק ואין פותר אותם **לפרעה** דהיינו הפתרון נכון לגבי כל אחד אך לא לגבי פרעה המלך, ומשכך אפילו אם היה בא שר המשקים אל יוסף היה יוסף פותר לו כמו החרטומים, אבל כשידע שזהו חלום של מלך הרי שצריך להתייחס אליו אחרת בפתרון החלום.

פרשת מקץ

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על מצרים (מא, לג)

להבין בפרשתינו שני דברים:

(א) מדוע חרטומי מצרים לא פתרו לו את החלום הרי בדרך כלל מלך חולם על עניני המלוכה א"כ זה לא כ"כ מופקע שפתרון החלום יהיה משהו כלל ממלכתי ולא רק "שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר" שזה ענין פרטי משפחתי? ובמיוחד שחלום השבלים מרמז בצורה די בולטת על ענין התבואה?

(ב) מדוע אחר שיוסף אחר שפתר את החלום ממשיך לתת עצות לפרעה הרי לא ביקשו זאת ממנו ולפני מלך גדול כפרעה מסתמא זה סכנת נפשות לדבר מה שלא התבקש? ולתרץ הנ"ל נראה לומר שהנה כתוה בגמרא במסכת ראש השנה דף ה': שיציאת פרעה מבית האסורים א"כ חרטומי מצרים ידעו שבר"ה האדם נידון ולכן חשבו שחלום פרעה היה על משהו פרטי ולא על משהו על התבואה שהרי ר"ח ניסן הוא יום הדין לעניין התבואה, ויוסף אמר להם לא החלום הוא לעניין התבואה והסיבה שפרעה חלם זאת בר"ה ולא בר"ח ניסן כי זה יום דין עבורי שאני צריך לצאת מבית האסורים ולכן הוסיף את הנקודה של "ועתה ירא פרעה" שזה חלק מפתרון החלום [לא לגבי תוכן החלום אלא לעניין עתוי החלום].

ויהי מקץ שנתיים ימים (מא,א)

רבותינו הן בזוהר והן במדרש פתחו דרשתם לפרשה בפסוק (איוב כח, ג) "קץ שם לחושך ולכל תכלית הוא חוקר". ונאמר ע"ז במדרש כאן: "זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה". דבר אחר: קץ שם לחושך, זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום.

ובודאי הורונו חכמינו מוסר השכל ולקח בחיים חיותינו. ובכן, מה רצו חכמינו ללמדנו בזה. ויבואר עפ"י מעשה ששמעתי מאדוני אבי בן ציון רז שליט"א.

מלך אחד ביקש מאת פני יועצו הפרטי אשר היה מאד מחכים את המלך: "תן לי דבר שיועיל לי בכל עת". נענה היועץ, וביום השלישי הופיע וטבעת בידו, עליה היה חקוק אותיות ג. ז. י. הגישו ברוב כבוד למלך. התבונן המלך ושאל "מה פשרם של אותיות הללו?". הרים היועץ עיניו ואמר למלך, אדוני המלך הנך שולט על המדינה ועל אזרחיה, שם לב על שכנות המדינה אם לשלום אם למלחמה. יתכן שתהיינה למלך דאגות ויתכן שגם תהיינה הצלחות. ובודאי לא בהצלחות מסתיימת אחריותו של אדוני המלך, ולא הדאגות צריכות לעצור בעד המלך. ובכל מצב, המלך הלא צריך לחשל עצמו ולהלוך ברוח נדיבה ובעוצמה. ובכן כאשר אדוני המלך יודע כי ההצלחות תעבורנה, וגם הדאגות תחלופנה, בכך יתחזק אדוני המלך. ובכן, זה פשר אותיות גז"י - "גם זה יעבור" והיה בהיות אדוני בשיא ההצלחות - ידע "גם זה יעבור"! ובהיותו בדאגות - יבין "גם זה יעבור"!

כך כל אנוש ויציר חומר, יש לו הצלחות וישנם גם כן קשיים בחיים, [לא ש"החיים קשים" אלא יש "קשיים בחיים"], ושמא יחשוב: "אוי, מה יהיה עימי", כגון חשוכי בנים, או רווקים, או סובלי חולי, וחסרי ממון וכו' וכו'. לזה נדע לנו כלל: "קץ שם לחושך"! זמן נתן האל כמה זמן יהיה עולם באפילה. כמו כן אנחנו, עלינו לידע, משברי החיים - יחלפו יעברו ויבוא טוב. ולא נשארים כך, וגם אין נתקעים בזה העולם, אלא "דור הולך ודור בא", ועולים לעולם שכולו טוב, עולם נצחי. וחבל לבלות החיים כאן בדאגה, כדאי להעבירו בטוב ובתקוה. קוה אל ה' חזק ויאמץ לברך.

ויהי מקץ שנתיים ימים (מא,א)

פרשת מקץ

נאמר בבראשית רבה פט, ג: 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו' - זה יוסף, 'ולא פנה אל רהבים' - על ידי שאמר לשר המשקים 'זכרתי והזכרתני' נתוסף לו שתי שנים. מפורסמת השאלה, שהרי דברי המדרש לכאורה סותרים מניה וביה: בתחילה כתוב שיוסף "שם ה' מבטחו", ומיד אחרי כן כתוב שעל חסרון הבטחון בה', שפנה אל שר המשקים בבקשה שיזכרהו, נענש להשאר במאסר שנתיים נוספות!

ותרץ הרבי ר' יצחק מוורקי, שהנה מעשה היה ברבי ר' אלימלך מליז'נסק, שפעם הלך לעשות "תשליך" בראש השנה, והמנהג כשעושים תשליך לרוקן את הכיסים, כביכול משליכים משם את החטאים.

כשסיים ר' אלימלך "לרוקן" את כיסיו, ראה את תלמידו מהלך סביבו ומחפש משהו על הרצפה.

שאל אותו רבי אלימלך: "מה אתה מחפש?" והתלמיד הסביר: "אני מחפש את העבירות של הרבי, שכן, מה שאצל הרבי נחשב עבירה - לי יחשב כמצוה..!"

אתן לכם דוגמא קטנה, מהי "עבירה" אצל הרבי ר' אלימלך:

פעם אחת ראוהו תלמידיו כשמצב רוחו לא טוב. שאלוהו: "מה קרה, רבנו?" והוא סיפר: "עברתי היום עבירה. דברתי אחרי 'הודו', באמצע 'פסוקי דזמרה'."

למה הוא דיבר? בא אליו איש אחד ואמר שאשתו מקשה ללדת, והוא שאל אותו את שמות האשה ואמה כדי שיוכל להתפלל עליה, וברך אותו שיהיו בריאים, האם והתינוק.

אמרו לו התלמידים: "רבי, הרי לא סתם דברת, ודאי יש להקל בדבורים כאלו שהם לצורך הצלת נפשות!"

אך ראו שעדיין לא נחה דעתו: סוף כל סוף אלו דיבורים, והוא דיבר אחרי 'הודו'.

אמרו לו: "רבי, אתה הרי מתפלל נוסח ספרד".

בנוסח אשכנז באמת אומרים 'ברוך שאמר לפני הודו'. אבל אתה מתפלל נוסח ספרד. ו'ברוך שאמר' אומרים אחרי הודו, כך שעוד לא אמרת 'ברוך שאמר'.

. אמר רבי אלימלך: "נכון, אבל לפי נוסח אשכנז הודו זה אחרי 'ברוך שאמר', כבר אסור לדבר". זו היתה עבירה של הרבי, רבי אלימלך.

מזה אתה מבין כמה גדול היה האיש. אם זה נקרא עבירה, מה כבר היתה מצוה?!

לפי זה, אומר רבי יצחק מוורקי, אם רואים שבאים בטענה ליוסף הצדיק על כך שאמר לשר המשקים "כי אם זכרתי והזכרתני", ומענישים אותו בשנתיים מאסר - בהכרח שהיה מושלם במדת הבטחון בה', והיה "שם מבטחו בה". ממילא יתכן שתהיה עליו טענה גם על חסרון כה מועט בעבודת הבטחון, עליהם נענש בשנתיים נוספות בבית הסהר.

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וַיִּפְרָעָה חַלְם וְהָנָה עֹמֵד עַל הַיָּאָר (מא,ב)

איזה לב יש לך?

פרשת מקץ

בפרשת השבוע אנו מוצאים ביטוי חדש ומאוד תמוה, הנקרא "פרה יפה". והשאלה נשאלת: מה משמעות הביטוי הזה שנקטה התורה? כיצד בכלל ניתן לשדך בין פרה ליופי? אך אל דאגה, רש"י הקדוש כבר ביאר לנו את סוד העניין בצורה נפלאה, וזה תוכן דבריו: בימי השָׁבַע יש לכולם כל צורכם ואין עין אדם צרה ברעהו וכולם מסתכלים על הכל בעין טובה, וכל הבריות מושלמות ויפות בעיני כולם.

וכשרצתה התורה לרמוז על המצב הנפלא הזה - היא השתמשה בקוד "פרה יפה", שזה ביטוי המעיד שלכולם לא חסר דבר - וכולם מסתכלים על כל הבריאה בעין טובה ולב שמח, (עד כדי כך שאפילו הפרות יפות בעיני האנשים).

עד כאן תוכן דבריו הקדושים של רש"י, ומי שמתעמק ונובר בהם לעומק מגלה בהם סוד כביר ואדיר השווה יותר מכל הון וממון שבעולם, וכדלהלן: מי שיש לו הכל ואינו מרגיש חסר, אזי הוא מסתכל על הכל בצורה נפלאה והכל יפה ומושלם בעיניו. לחילופין, מי שלא שמח בחלקו ומרגיש תמיד חסר, אדם זה הופך להיות "צר עין" והוא רואה את המום שיש בכל דבר. על פי הסוד והיסוד הזה אנו יכולים להבין דבר נוסף ומאוד תמוה, שנאמר לפני שנים רבות. מה כוונת המשורר? התנא באבות אומר "איזהו עשיר? השמח בחלקו" (אבות ד' א').

והשאלה נשאלת: כיצד שמחה מעידה על עושר? מה גם שהמציאות מוכיחה שיש עניים ודלים השמחים יותר מהרבה עשירים אחרים. אם כן כיצד יתכן שהתנא קובע עובדה ששמחה מעידה על עושר? התשובה פשוטה: אדם ששמח במה שיש לו ואין הוא מרגיש שחסר לו דבר, אדם זה זכאי לכתר ולתואר של "עשיר". מדוע? משום שאין מטרת העשירות לאגור כספים כחול הים, אלא לעזור לאדם לממש את כל חפצו ותאוות ליבו - ללא מגבלות כלכליות. ואדם השמח בחלקו ולא מרגיש חסר, הרי יש לו "הכל" - והוא לא מרגיש "מוגבל כלכלית".

במילים אחרות: המכנה המשותף בין העשיר הכי גדול לאדם השמח בחלקו - זה ששניהם מרגישים שיש להם הכל ולא חסר להם דבר, והם שמחים "שמחה מושלמת" בנחלתם ומנת חלקם. מצד שני, אדם שאינו שמח בחלקו ובתוך תוכו עדיין הוא לא בא על סיפוקו בצבירת רכוש, אפילו אם יש לו ממון כחול הים - אין ספק שהרגשת הֶחָסֵר שלו מונעת ממנו את הכתר של "עשיר מושלם". במילים אחרות: המכנה המשותף בין האיש הזה והעני הראשי של העיר, זה שלשניהם יש הרגשת חֶסֶר והם לא מסתפקים בחלקם. וכיצד באמת יתכן להסביר את הניגוד הקיצוני הזה, שעני ואביון ישמח בחלקו - ואילו עשיר בכיר ירגיש חֶסֶר ממוני למרות כל אוצרותיו?

הכל תלוי בלב האדם.

יש אדם שליבו טוב ותקין ואופיו נעים וחמים - והוא יודע להתבונן על החצי כוס המלאה ולשמוח במה שיש, בבריאות המושלמת, באשה הנהדרת, בילדים הגדלים לתפארת... אדם כזה עם לב טוב ואופי נעים רואה כל הזמן את מצבו בצורה חיובית ומצליח להגיע אל השמחה המושלמת ולחיות חיי חברה תקינים - והוא אוהב את כולם וחביב בעיני כל העולם, ונעים להימצא במחיצתו.

מצד שני אדם שליבו רע ונרגן ואופיו מריר וקריר - מתמקד כל הזמן בחצי כוס הריקה ורואה את השלילי והחסר שבכל דבר, ולעולם הוא לא שמח בחלקו. אופיו העגום והפגום גורם לו לשפוט כל מצב בצורה

פרשת מקץ

שלילית וביקורתית ומרחיק אותו תמיד מהאושר והעושר האמיתיים, ובדרך כלל הבריות לא חביבות עליו - וגם אין הוא חביב עליהם.

מי אמר שהכל תלוי בלב האדם? מנין לנו התעוזה לטעון ש'לב טוב ונעים' זה מנוע רב עוצמה המשפיע על כל חיי האדם - ואילו 'לב רע ומריר' זה מנוע שלילי ההורס ומכלה כל חלקה טובה? ברשותכם נעלה לבמה מסמך קדמון המודה בזה.

לפני אלפי שנים נתן רב אחד לתלמידיו שיעורי בית וביקש מהם לעשות "מחקר אישי" בשתי נושאים מהותיים מאוד לכל אדם, וחכמנו ז"ל הנציחו זאת בתורה לדורות - וזו לשונם הטהורה:

(א) אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם? רבי אליעזר אומר עין טובה, רבי יהושע אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, רבי אלעזר [בן ערך] אומר לב טוב. אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך, שבכלל דבריו דבריכם.

(ב) אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם רבי אליעזר אומר עין רעה, רבי יהושע אומר חבר רע, רבי יוסי אומר שכן רע, רבי שמעון אומר הלוא ואינו משלם... רבי אלעזר [בן ערך] אומר לב רע. אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך, שבכלל דבריו דבריכם. (אבות ב' ט').

שמעתם? "לב טוב" זו פסגת המעלה והדרך הנכונה והבונה, המשפיעה על חיי האדם יותר מכל דבר אחר! יותר מחבר טוב ומשכן טוב ומחכם הרואה את הנולד.

מצד שני "לב רע" משפיע על חיי האדם ומנווט אותו לרעה יותר מכל דבר אחר, יותר מחבר רע ומשכן רע, עד כדי כך שהתנא מצהיר שצריך לברוח מזה כמו מאש - הרבה יותר ממה שצריך לברוח מחבר רע ומשכן רע.

האמת היא שזה גם רמוז בתורת הגימטרייה:

לב טוב גימטרייה
50 (עם הכולל) 8 לב חי גימטרייה 50

לב רע גימטרייה 8 302 זה הכי חמור גימטרייה 302
(עם הכולל)

כאן המקום להשחיל פרט פצפון המכיל בתוכו המון: היסוד הזה של "לב טוב או לב רע" נכון כלפי כל העולם, ועל אחת כמה וכמה בחיי הנישואין.

אדם שמצליח לנווט את חיי הנישואין שלו עם שלוה וחמימות ונעימות - ובתוך תוכו הוא מעריך את בן זוגו ושמח במנת חלקו - והוא לא מרגיש שחסר לו דבר בחיי הנישואין, אזי יש עליו חותמת שהוא אדם עם לב טוב ואשריו בזה ובבא.

מצד שני מי שיש לו חסר תמידי בחיי הנישואין והוא לא מעריך את בן זוגו כהוגן וכל חייו הוא מלא טענות כרימון על בן זוגו - וביתו מנוהל כל הזמן עם וויכוחים ומרמורים, לא נעים להגיד, אבל "בדרך כלל" הבעיה

פרשת מקץ

היא באותו אדם - ולא בהכרח בבן זוגו, וכפי הפתגם "הנכון" שאומר כך:

אין זוג לא מוצלח, הכל תלוי אם הלב משובח או מנופח!
תמיד אפשר להסתדר, אם לא מנסים להשתרר!
זוג שאוהב באמת, מחליק כל מחלוקת!
אם בלב יש מקום ענק, הקשר תמיד מוצק וחזק!
כאשר הלבבות מחוברים, צולחים את כל המשברים!
אם הלב מריר והרגש שחוק, הבית בקלות מגיע לפירוק!

ברשות קוראים החביבים, כיוון שנגענו בנקודה הזו של "הערכה לבן הזוג" - נעלה כאן סיפור קטן עם מסר גדול, אשר בו אנו רואים מה זה "זוג איכותי".

יהודי אחד פנה אל חברו הרווק והציע לו שידוך, ואמר לו כך: יש לי הצעה טובה להציע לך. מדובר בנערה מושלמת, הנערה מספר 2 בעולם! שאל אותו ידידו הרווק: אם היא באמת מושלמת, למה אתה טוען שהיא רק מספר 2? תן לה את כל הבמה ותגיד שהיא מספר 1. השיב לו ידידו את המשפט היפה הבא: ידידי היקר! דע לך שאת המספר 1 כבר אני לקחתי!

אין ספק שהמשפט והנפלא הזה שענה אות שדכן מכיל בתוכו הרבה "איכות נפש", ואשרי האדם שחושב כך. אין ספק שמי שחי ברמה כזו וחושב כך, הבית שלו נאה בהתאם.

אומנם זה עדיין לא אומר שבביתו הכל דבש - ואין שם חילוקי דעות.

אך זה כן אומר שגם אם בביתו יש חילוקי דעות - הכל שם דבש.

זה לא משחקי מילים, אלא תיאור מדויק של נתונים.

כיצד באמת ניתן להגיע לרמה כזו - אם אשתי עצלנית ולא יצירתית... אם בעלי מפוזר ולא מסודר... כיצד ניתן להתעלם מנתוני השטח ולהביט על בן הזוג בתור "מושלם" - אם בפועל הוא לא כזה?

התשובה היא פשוטה: אם לא נסתכל על נתוני השטח אלא נסתכל על כל נתוני השטח, נתחיל לחשוב אחרת. מה הכוונה?

אם נזכור שהאישה מנהלת מפעל גדול ביד רמה והצלחה נפלאה, היא מבשלת, אופה, מכבסת, מגהצת, עושה כלים, מנקה את הבית, מטפלת לנו בילדים, עוברת את הלידות וההריונות הארוכים והמתישים וכל הזמן היא מוקפת בפרויקטים שאינם נגמרים, (בישול כביסה ניקיון... - אלו תפקידים שחוזרים על עצמם לנצח), אם נזכור את כל המפעל הגדול והעול הכבד שמונח על כתפי האישה - וגם נבין שהאישה עשויה מבשר ודם והיא לא מכוונה ממוחשבת, אזי השגיאות המעטות שהיא עושה יתפרשו בעינינו כמחמאה! שהרי מתברר שהאישה עומדת בהצלחה ב.....ל המטלות, חוץ מכמה דברים שכנראה היו גדולים על כוחות הגוף או הנפש שלה. האם לא מגיע לה על כך צל"ש?

אם האיש יחשוב כך על אשתו וגם האישה תחשוב כך על בעלה, אזי הבית שלהם יראה אחרת. אומנם עדיין יהיו בו מלחמות וויכוחים, אך מהזן החיובי.

פרשת מקץ

האיש יתעקש שאשתו תנוח יותר ולא תתאמץ מעבר לכוחותיה... האישה תתעקש שבעלה לא ישחק את עצמו בעבודה ויעשה שעות נוספות... וההערכה שלהם אחד לשני תלך ותגבר מיום ליום - בדוק ומנוסה.

עד כאן הצלחנו להבין ש'הלב' של האדם והתכונות האגורות בו מנווטות אותו הן לטוב והן למוטב, שהרי הם "הכלי העבודה" בכל המישורים. בחיי חברה, בחיי משפחה, באיכות שמחת החיים וחינוך הילדים, וכל עבודת ה' של האדם תלויה בהם.

כעת מובן לנו היטב מדוע התנא אמר לנו ש'לב טוב' זו הפסגה הגבוהה ביותר - ולחילופין 'לב רע' זה האסון הגדול ביותר.

עד כאן עמדנו על נקודה אחת בחלום פרעה, התמקדנו במה שטמון במילים "פרות יפות" - שזה מרמז על הלב הטוב והראייה החיובית וכו'. כעת נביט בנקודה נוספת בחלום פרעה - לגבי אכילת הפרות הרזות את השמנות, שם רש"י הקדוש כותב כך: ותאכלנה - סימן שתהא כל שמחת השובע נשכחת בימי הרעב.

והשאלה נשאלת: מי אמר? למה לא יתכן שבזמן הרעב האדם יזכר בשנות השובע שהיו לו בעבר וישמח עליהם? רש"י הקדוש מגלה לנו שוב פעם עובדה מוגמרת: בזמן שהאדם חסר ורעב, הוא מרוכז בהווה הקודר - ושוכח מכל העבר הזוהר. כך הוא טבעו של עולם.

במילים אלו רש"י מגלה לנו שוב פעם את מה שראינו מקודם רק בצורה הפוכה. מקודם רש"י גילה לנו שמי שלא חסר לו דבר - מביט על הכל בצורה חיובית וכולם מושלמים בעיניו. וכעת רש"י מגלה לנו שמי שיש לו חסר ורעב לדבר מסוים - הוא מרוכז באותו חסר ושוכח מכל הטוב שהיה לו עד היום.

אלא שאם באמת המסר הזה כפול וזהה - רק שהוא נאמר מהצד השלילי, אם כן מדוע אנו מדגישים אותו? בכדי לחדד נקודה אחרת אשר אמורה לכאוב לכולנו, נקודה מאוד נטושה. איזו נקודה? יישנו סימן שלם בשולחן ערוך שאצל הרבה אנשים לא בדיוק תופס מקום בלב. הסימן הזה מדבר על הלכות "זכירת חורבן בית המקדש", ורצוננו לצטט רק את המילים "הראשונות והאחרונות" הכתובות שם: משחרב בית המקדש... אסור לאדם שימלא פיו שחוק [צחוק] בעולם הזה (או"ח תק"ס, ועיי"ש בט"ז ס"ק ז').

זה אחד ההלכות שקשה לרבים לעקל ולקבל. מבחינתם בית המקדש זה עניין של היסטוריה, והם לא מבינים מדוע עליהם לצמצם ולמזער מעט את שימחתם בימי חייהם בגלל אותו חורבן. האמת היא שלא רק שהם לא מבינים זאת, אלא הם אפילו טוענים על כך טענה שאומרת כך:

לא מספיק שחסר לנו את בית המקדש ואנו מפסדים מכך הרבה, אנו צריכים גם להצטער ולמזער את מעט ההנאות שעוד נשארו לנו!?

אנשים אלו בטוחים שטענתם מאוד לוגית והגיונית, והם מחפשים עליה תשובה ומענה הולם. מה באמת התשובה על טענתם?

רש"י הקדוש גילה לנו בפרשה שמי שחסר לו

והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה... (מא,ב-יט)

והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה... והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן היאר

פרשת מקץ

רעות מראה... וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד על שפת היאר. והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשר... והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד

מובא בספר "צבי ישראל": כאשר מתארת התורה את חלום פרעה, הפסוק מציין, הן לגבי הפרות יפות המראה והן לגבי הפרות הרעות, שהן עלו "מן היאור". אולם כאשר פרעה עצמו מספר את חלומו, רק לגבי הפרות יפות המראה הוא מציין כי עלו "מן היאור", אולם כשהוא מספר על הפרות הרעות הוא נמנע מלומר זאת. מדוע?

אומרת הגמרא (סנהדרין לט ע"א): "אמר ליה ההוא אמגושא לאמימר: מפלגך לעילאי - דאהורמיז, מפלגך לתתאי - דאהורמיז. אמר ליה: אם כן היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה?"

הגוי לא מאמין בכוחו השלם והמוחלט של הבורא. לפי אמונתו הכוזבת לא יתכן שבורא אחד יברא את כללות הבריאה - הן את הטוב והן את הרע, אלא יש בורא אחד לטוב ובורא אחר לרע. לכן אמר ה"אמגושא", המכשף, לאמימר: אני יודע בכשוף שמחציך ומעלה - הוא של השד "הורמיז", ומחציך ומטה - של הקב"ה. כלומר, כיון שהחלק העליון והתחתון באדם הם שני חלקים שונים - זה טוב וזה רע, כל אחד נברא על ידי בורא אחר. ועל כך עונה לו אמימר: אם כן איך מסכים הורמיז שכל הצינורות של העיכול יעברו דרכו, בחלק העליון של האדם, והלא גם לפי דעתך הכוזבת צינורות אלו שייכים לקב"ה..

ולפי זה יש לפרש את דברי פרעה. המצרים האמינו שהיאור הוא אלוה, וממילא לא יכלו להאמין שהן הפרות הטובות והן הפרות הרעות יצאו כולן מן היאור.

ולכן כשפרעה מספר את החלום, הוא אומר "והנה מן היאור עולות שבע פרות בריאות בשר", אבל הפרות הרעות "עולות אחריהן" אבל בודאי לא "מן היאור עולות", כי היאור שברא את הטוב - בודאי לא ברא את הרע.

רואים מפה שלמרות שפרעה אכן חלם שגם הפרות הרעות עלו מן היאור, כיון שזה לא מתאים לאמונתו שנה וספר משהו אחר. בכך רצה לומר: "אל תבלבל אותי עם עובדות..."

והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מרא (מא,ב-יט)

מובא בספר "צבי ישראל": כאשר מתארת התורה את חלום פרעה, הפסוק מציין, הן לגבי הפרות יפות המראה והן לגבי הפרות הרעות, שהן עלו "מן היאר".

אולם כאשר פרעה עצמו מספר את חלומו, רק לגבי הפרות יפות המראה הוא מציין כי עלו "מן היאר", אולם כשהוא מספר על הפרות הרעות הוא נמנע מלומר זאת. מדוע? אומרת הגמרא (סנהדרין לט ע"א): "אמר ליה ההוא אמגושא לאמימר: מפלגך לעילאי - דהורמיז, מפלגך לתתאי - דאהורמיז.

אמר ליה: אם כן היכי שביק ליה אהורמיז להורמיז לעבורי מיא בארעיה?

"הגוי לא מאמין בכחו השלם והמוחלט של הבורא. לפי אמונתו הכוזבת לא יתכן שבורא אחד יברא את כללות הבריאה - הן את הטוב והן את הרע, אלא יש בורא אחד לטוב ובורא אחר לרע. לכן אמר ה"אמגושא", המכשף, לאמימר: אני יודע בכשוף שמחציך ומעלה - הוא של השד "הורמיז", ומחציך ומטה - של הקב"ה. כלומר, כיון שהחלק העליון והתחתון באדם הם שני חלקים שונים - זה טוב וזה רע, כל אחד נברא על ידי בורא אחר.

פרשת מקץ

ועל כך עונה לו אמימר: אם כן איך מסכים הורמיז שכל הצנורות של העכול יעברו דרכו, בחלק העליון של האדם, והלא גם לפי דעתך הכוזבת צנורות אלו שייכים לקב"ה... ולפי זה יש לפרש את דברי פרעה.

המצרים האמינו שהיאור הוא אלוה, וממילא לא יכלו להאמין שהן הפרות הטובות והן הפרות הרעות יצאו כולן מן היאור.

ולכן כשפרעה מספר את החלום, הוא אומר "**והנה מן היאר עלת שבע פרות בריאות בשר**", אבל הפרות הרעות "**עולות אחריהן**" אבל בודאי לא "**מן היאר עולות**", כי היאור שברא את הטוב - בודאי לא ברא את הרע. רואים מפה שלמרות שפרעה אכן חלם שגם הפרות הרעות עלו מן היאור, כיון שזה לא מתאים לאמונתו שנה וסיפר משהו אחר. בכך רצה לומר: "**על תבלבל אותי עם עובדות...**"

וַיְסַפֵּר פֶּרְעָה לָהֶם אֶת-חֲלֹמוֹ, וְאֵין-פֹּתֵר אוֹתָם לַפֶּרְעָה (מא,ח)

פרעה חולם חלום שמטריד את מנוחתו, החולם חוזר על עצמו במשך זמן מסוים ופרעה לא מוצא מנוח לנפשו עקב החלום, הוא מבקש את עזרת

חרטומי מצרים בנושא והתשובות שלהם לא מספקות, הוא לא מגלה להם שמדובר בחלום אחד והם מתייחסים לנושא כאילו מדובר בשני חלומות והם רק מנסים לבטל את חלומו של פרעה, 7 בנות אתה מוליד 7 בנות אתה קובר, 7 מדינות אתה כובש 7 מדינות מורדות בכך, פרעה מבין שמדובר בחלום ושמשמייים מנסים להעביר לו מסר, לא הגיוני שהוא יהיה מוטרד בחלום שיאמר לו כמה ילדות יהיו לו, הוא לא היחיד שנולדות לו בנות 7 בנות זה הגיוני באותם ימים מה הוא שונה מאחרים?

ואז מגיע יוסף הצדיק, מה גרם לפרעה לשמוע את הפתרון שלו?

יוסף פותר את חלומו של פרעה המילה פותר היא אותיות תופר כפי שמסביר "הבן איש חי", דבר ראשון יוסף תופר את שני החלומות ומציג לפני פרעה שמדובר בחלום אחד מה שהחרטומים לא ידעו לאמור לפרעה, דבר שני הוא מציג בפניו את התמונה המלאה, למה החלום מה הוא בא לסמל והכי חשוב מה הפתרון, יוסף אמר את הדברים בזכות חסדי הבורא שדאגו שהוא יבין את החלום, אבל פרעה שלא מבין שרוח הקודש מדברת מפיו של יוסף, הדברים מבחינה הגיונית היו נשמעים נכונים, יוסף לא רק שהציע לאסוף את התבואה הוא הסביר לפרעה גם איך לשמר את התבואה, באותם ימים לא היו מקררים ואומנם אפשר לאסוף תבואה אבל השאלה איך לשמר אותה?

יוסף היה בקיא בהנדסת מזון ופירט בפני פרעה את צורת האחסון מה שגרם לפרעה למנות אותו למשנה למלך, הוא הבין שמדובר באדם רציני ביותר, הוא לא ניסה לבטל את חלומו של פרעה כמו החרטומים, הוא נתן לו את התחושה הנכונה.

גם בחיי היום יום שאדם מוטרד מנושא מסוים הוא ניגש ושואל שאלת רב, הרב מציג בפניו את התמונה המלאה של הבעיה שלו וגם מציע לו פתרון.

אדם יכול לבוא לרב ולבקש את ברכתו ועצתו בכך שהוא יזכה בקרוב להיפקד בבנים לעבודתו השם יתברך, אותו אדם שבא לרב לקבל את עצתו ושמדובר בתלמיד חכם יראה שמייים הוא חייב לעשות כל מה שהרב אומר כדי שהדבר יצליח, ואז אותו אדם מקבל את ברכת הרב והוא אומר לו שהוא צריך לקבל את השבת שעה אחת לפני הזמן, שעה לפני הדלקת נרות שביתו יהיה מוכן כאילו עכשיו זמן הדלקת נרות. נשאלת השאלה מה הקשר בין קבלת שבת לזה שאישתו תפקד?

פרשת מקץ

אז לא תמיד הדברים מובנים, הרב כמו יוסף "תופר" לנו את התמונה המלאה של החיים שלנו ועל פי זאת הוא נותן לנו את העצה, שאדם מקבל את השבת שעה לפני הזמן הוא מביא ברכה גדולה לביתו, שמקבלים את השבת שעה לפני הזמן, הדבר משפיע ישירות של שלום הבית פחות מריבות ומחלוקות, ושאדם פחות כועס ורגוע נפשית הדבר משפיע על הבריאות שלו וכמובן על יכולת הפריון של אשתו ושלו, כי שאדם למשל אוכל שהוא כועס או בלחץ הדבר מהווה סכנה גופנית בשבילו, לעומת זאת שהוא אוכל בנחת ובישוב הדעת האוכל יותר ערב לו ומתעכל בגופו בצורה טובה ומועיל לו.

וכדי ל"פתור" בעיות בחיים ולזכות לראות ישועות רבות מומלץ לקבל את השבת שעה לפני הזמן ורבים שפעלו בדרך זאת זכו לראות ישועות.

כי שאדם מכניס את השבת בלחץ והכול אצלו מאורגן בדקה ה90 הוא מגיע מותש לשבת ולא רגוע ודבר משפיע על שלום הבית שלו ועל חינוך הילדים שלו, ומי שרגיל לקבל את השבת בכזה "לחץ" הוא גורם לחלילה לחוסר שלום בית גם אצל הילדים שלו, כי הם יתחתנו והם יהיו רגילים גם לקבל את השבת בלחץ, ולכן בדרך זאת של קבלת השבת מוקדם יותר ההשפעה היא לתווך ארוך, וניתן לפתור בעיות רבות בחיים בזכות קבלת שבת מוקדמת.

ונחלמה חלום (מא,יא)

ההתייחסות אל החלומות בדרך כלל הריהי כאל דברי שוא אשר אין בהם ממש, כפי שנאמר "חלומות שוא ידברו".

בספר "דרך שיחה" מובא שבאחד הימים שאל יהודי את בעל ה"קהילות יעקב" מדוע כתוב: "חלומות שוא ידברו", והנה הוא חלם שאחיו מת, ולאחר זמן התברר לו שאכן בדיוק באותו לילה מת אחיו?

והשיב לו, שדומה הדבר לאחד שנקרא "שקרן", אולם אין זה נכון לומר שאף פעם איננו מוציא אמת מפיו, הלא כאשר הוא רעב ואומר שברצונו לאכול - הוא דובר אמת... אלא שכוונת הדברים היא שהוא רגיל לשקר, ולא שכל דבריו הם דברי שקר וכזב.

גם בענין זה - חלומות שווא ידברו ואי אפשר לסמוך עליהם, אבל בודאי שיתכן שיש בהם אמת מפעם לפעם!

ונחלמה חלום (מא,יא)

ההתייחסות אל החלומות בדרך כלל הריהי כאל דברי שוא אשר אין בהם ממש, כפי שנאמר "חלומות שוא ידברו".

בספר "דרך שיחה" מובא שבאחד הימים שאל יהודי את בעל ה"קהילות יעקב" מדוע כתוב: "חלומות שוא ידברו", והנה הוא חלם שאחיו מת, ולאחר זמן התברר לו שאכן בדיוק באותו לילה מת אחיו?

והשיב לו, שדומה הדבר לאחד שנקרא "שקרן", אולם אין זה נכון לומר שאף פעם איננו מוציא אמת מפיו, הלא כאשר הוא רעב ואומר שברצונו לאכול - הוא דובר אמת... אלא שכוונת הדברים היא שהוא רגיל לשקר, ולא שכל דבריו הם דברי שקר וכזב. .

גם בענין זה - חלומות שוא ידברו ואי אפשר לסמוך עליהם, אבל בודאי שיתכן שיש בהם אמת מפעם לפעם!

פרשת מקץ

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה (מא,יד)

רמז יש כאן, אומר ה"מיקרי דרדקי", למעשה התשובה של האדם. אמרו חז"ל (יומא פו ע"ב): העושה תשובה מיראה - זדונות נעשין לו לשגגות, והעושה תשובה מאהבה - זדונות נעשין לו לזכויות. כאשר האדם עושה תשובה מאהבה, הקב"ה "מחליף את שמלתיו" לגמרי, ומעתה אין עליו מלבושים של חטא ועוון כלל, אלא הוא עטוף כולו בלבוש של זכויות. רמז לדבר: "ויחלף שמלתיו", ויחלף - ראשי תבות: "לא פשעי ולא חטאתי ה'" (תהלים נט, ד). כשאדם עושה תשובה "מריצים אותו מן הבור", ו"מחליפים שמלותיו", ואם תשובתו היא תשובה מאהבה, או אז אין עליו "לא פשעי".

את אשר האלוקים עושה הגיד לפרעה (מא,כה)

סיפר אחד מיקירי ירושלים: ביום כ' כסלו תשכ"א, הגיע הרה"ק כעל ה"שפע חיים" מצאנז זי"ע להשתתף בהלוויתו של הגה"ק רבי צבי פסח פראנק זי"ע ראב"ד ירושלים, ולאחר מכן זכינו, המתפללים בבית המדרש "היכל צבי" בבתי וורשא, לביקורו של הרבי בביהמ"ד, שנחנך מספר חודשים לפני כן.

הרבי ערך שולחן "לחיים" בביהמ"ד והיכן שנפתח החומש כדרכו בקודש, פתח ואמר דברי תורה. ויצא הפסוק הנ"ל: "את אשר האלוקים עושה הגיד לפרעה", והסביר על פי מה שפירש אביו הרה"ק מרדכי זי"ע, את התרגום על הכתוב "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" - ואילן דיניא די תסדר קדמיהון", דהכוונה, דהדינים והמשפטים יסדר וישים הקב"ה כלפי הגויים ואומות העולם ולא על ישראל ח"ו...

וזהו הרמז כאן: "את אשר האלוקים עושה" - אלקים הוא מדת הדין כנודע, והיינו שאת מדת הדין "הגיד" מלשון המשכה (כמו נגיד ונפיק), היינו שימשיך הקב"ה רק על פרעה ועל רשעי ישראל, ואילו על ישראל בניו רחומיו יגולו רחמיו על מדותיו ויתנהג עמנו במדת החסד ובמדת הרחמים...

אמר הכותב: הבה ונבין זאת היטב יותר דרך הסיפור הבא: היה זה כאשר יום אחד נפגש הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע עם הגה"ק כעל ה"ישועות יעקב" זי"ע רכה של לבוב - למברג, ועם בנו, הגאון רבי מרדכי זאב.

היה הדבר, לעת ביקור שערך הרבי בעיר, ונכנס, תוך כדי כך, לבקר במעונו של המרא דאתרא.

הגאון ובנו, אשר נודעו שניהם כחריפים, רחוקים היו מרחק ניכר מן העולם החסידי. ומושגיהם בטיבם ובמעלתם של צדיקי הדור הק', נבעו בעיקר מפי השמועה גרידא, ולא דווקא משל בעלי שמועה טובה... הדבר, לא הרתיע את הרבי כלל, וכדרכו עם שאר גדולי דורו, לא נמנע מלבקר גם במעונם של גדולי עולם אלו.

בעודו יושב במחיצת מארחיו, הופיעה בחדר, אחת מן הנכבדות שבתושבות הקהילה, וביקשה רשות לשטוח את בקשתה לפני הרבי. משנתן לה הגאון, מרא דאתרא ובעל הבית, את הרשות, פתחה זו ושפכה את מר לבה לפני הרבי, על אודות בעלה, אחד מחשובי הקהל, אשר מזה שבועות מספר נפל לחולי כבד, ואף טובי הרופאים הצהירו מפורשות, כי נואשו כבר מחייו...

הרכין הרבי את ראשו על חזהו, נתהרר קימעה, אחר השיב: "שובי לביתך לשלום, ומצאי את בעלך בריא כאחד האדם"...!

פרשת מקץ

הרב ובנו, אשר מודעים היו היטב למצבו האנוש של החולה, לא יכלו להתאפק לנוכח תשובה בלתי צפויה מעין זו, ונתחייכו שניהם...

"למה לכם להרהר אחרי מאיר, בטרם נוכחתם לדעת אם צדקו דבריו אם לאו!?" - החזיר להם הרבי על אתר. "והאיך לא נהרהר" - התנצל בן הרב - "כאשר כבודו משמיע דברים, הסותרים בעליל את המציאות!?"

השיב להם הרבי: "ועדיין סומכים אתם על השערה בלבד? הואילו נא לשגר את שמשכם אל בית החולה, יראה בעיניו, וישוב ויספר לכם, אם אמת היה בפי מאיר, אם לא!"...

נענו הרבנים להצעה, ושלחו את שמשם אל בית החולה. לא ארכה השעה, עד ששב הלה מלא התפעלות, והעיד, כי במו עיניו ראה זה עתה את החולה, כשהוא מסתובב בביתו על רגליו, בריא ושלם ללא שום דופי!

בעל הישועות יעקב ובנו, הביטו בפני רעהו נדהמים, כשהדיבור נעתק מפיהם. משחזרו אל עשתונותיהם, נענה רבה של למברג ואמר אל הרבי: "אם אכן כה רב ונשגב חילכם, אולי תואילו ללמדנו גם אנו, אחת ולתמיד, כיצד מחוללים מופתים שכאלו!"...

"מאיר, מוכן לגלות לכם את הרז" השיה הרבי - "אולם, בתחילה, עליכם להשיב למאיר על קושיה שיש לו": הגמ' במסכת ברכות (לד:) אומרת: "אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים, ואמר: זה חי וזה מת!" וקשה: מילא "זה חי", היה לו לומר, משום מבשר טוב, אולם, "זה מת", מי ביקש ממנו לומר, והלא שנינו בפסחים (ג:) דאין לו לאדם לבשר בשורה רעה, משום "ומוציא דיבה הוא כסיל", כל שכן, שלא היה לו להקדים ולבשר על הרעה בטרם קרתה? לא היה בידי הגאון ובנו מענה על הקושיה.

נענה רבינו ואמר: "מאיר יתרץ!", הגמ' אומרת (מועד קטן טז:) "מי מושל בי?" צדיק! שאני גוזר גזירה ומבטלה! ולכאורה קשה, האיך יתכן לשנות את גזירת הבורא, יתברך שמו. אולם, התירוץ הוא, על פי הגמ' ברכות (סב:) "ואדם אתן תחתיך" (ישעיה מג) - אל תקרי אדם אלא אדום, שנפש הרשע ניתנת לכפרה תחת נפש הצדיק. וא"כ, הוזה אומר, כי באמת הצדיק אינו מבטל את גזירת הבורא, אלא מעבירה מן האדם הכשר על ראש הרשע!

"ומעתה, יובנו היטב דבריו של רבי חנינא בן דוסא, שהיה אומר, "זה חי" - כלומר, החולה שעליו התפלל עתה, יחיה. "וזה מת" - רשע פלוני, ימות תחתיו ויהיה כפרתו..."!

ובכן - סיים הרבי ואמר - "אף מאיר אומר כן: פלוני החולה, חי ויחיה! ואילו הכומר הרשע, צורר היהודים, המתגורר ברחוב פלוני, פה בלמברג, ימות תחתיו! ואם עדיין אינכם מאמינים, שילחו את שמשכם גם למעונו של הכומר, וראו, הצדקו דברי מאיר!"

לא חלפה שעה ארוכה, עד ששב השמש גם משם, ואישר, כי הכומר, אכן, מת, זה לא מכבר, במיתה חטופה!...

הגאון ובנו האזינו לדברים בהשתאות עצומה, ולמדו, מתוך כך, להכיר, בעומק חכמתו וצדקתו. ושמו של הרבי, נותר מני אז קדוש ונערץ, בעיני הגאון בעל הישועות יעקב ובעיני בנו, רבי מרדכי זאב, גם יחד...

פרשת מקץ

הנה שבע שנים באות שבע גדול... (מא,כט)

אמרו רבותינו (ע"ז דף ג.) אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב "אשר אנכי מצוך היום" - היום לעשותם (בעוה"ז), ולא למחר לעשותם (ולא בעוה"ב). היום לעשותם - ולא היום ליטול שכר. גם בזה"ק נאמר על הפסוק (קהלת ט, י) "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה" (בעולם הבא), שאדם יש לו למהר לעשות מצוות ומעשים טובים והרבה תורה, בעודנו חי, כי כאן בעולם הזה יש "הזדמנות" ואפשרות, אבל שמה אי אפשר לעשות כלום. כמו ביום השבת, אי אפשר לבשל ולטרוח, אלא "מכינים" הכל לפני ב' א השבת, ומי שטרח בערב שבת - יאכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת - מה יאכל בשבת.

ויש סיפור על הגר"א מוילנא שסמוך לפטירתו אחז בציציותיו ובכה, שאלוהו תלמידיו: "רבנו, למה תבכה". ענה ואמר: "הנה בעולם הזה אפשר בשתי זוזים לקנות מצות ציצית, ואילו בעולם הבא, כל הון לא יועיל להשיגם, ואיך לא אבכה, שכבר לא אוכל יותר לקיימם". וא"כ אנחנו כאן מפקידים ב"בנק" העליון לימים יבואו. ואשר על כן בעוד אנו בחיים, יכול נוכל לקנות חיים, בדברים קלים אשר לידינו בא, אשר בהן נירש עולם הבא. וזאת ע"י לימוד חמשה חומשי תורה, וגם ע"י מצוות ה' ברה. וע"י כל אלו נעשה "תיקונים", ונזכה לנפש רוח ונשמה עליונים.

ומעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשנים שהיה בצורת ופרנס את העניים. אמרו לו אחיו ובית אביו, אבותיך גנזו והוסיפו אוצרות על אבותם, ואתה מבזבזם?! אמר להם: "אבותי" גנזו למטה, ואני גנזתי למעלה"... (ב"ב דף יא.). ע"ש. והנה ימי שנתינו בהם שבעים שנה, וכן ברא ה' ימי השבוע שבעה, שבעת הימים רומזים לשבעים שנות אדם. (וזהו "עולם שנה נפש". "עולם" - שבעת הימים, "שנה" - שבעים שנה, "נפש" - אדם בחייתו כאן. עיין ספר יצירה).

וזהו יש לרמוז בכתוב: הנה שבע שנים באות שבע גדול - הן הן שבעים שנה של עוה"ז שיש בהן מצוות ומעשים טובים בשפע. ואח"כ וקמו שבע שני רעב - כלומר בלי אוכל רוחני בלי תורה ומצוות. ונשכח כל השבע - שאין נוהגות המצוות שמה כלל. ועל השנות החלום אל פרעה פעמיים - כלומר מה שחוזר האדם "פעם שנייה" לעוה"ז. כי "נכון" הדבר מעם האלקים - כי טוב ונכון לבא, יען כי טרם בואו, הנשמה מתביישת בריקנותה, וכמו שאמר המגיד למרן הבית יוסף. וממהר האלקים לעשותו - ממהר לשלוח כל נשמה למרק כל הנשמות שבגוף העליון. ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם - פירוש להתחיל למלאות מצוות וחכמת התורה. וְחַ מֶשֶׁ - ללמוד חמשה חומשי תורה. ויקבצו את אוכל - פירוש לקבץ "תיקונים". ויצברו "בר" - כתב התרגום "עיבורא" פירוש עיבור נשמות. אוכל בערים ושמרו - הכל לשלוח ולגנוז ולשמור בשמים, לעולם הבא שלו. ה' יזכנו לנצל הזמן ולמלאות "כל שעה בתורה" כמה שיותר. וריבוי "מעשים טובים" אמן.

ולא יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי כן כי כבד הוא מאד (מא,ל)

פשוטו של מקרא הוא כי לכשיבוא הרעב הכבד שוב לא יהיה ניכר השבע אשר היה מלפני כן, אכן סדר המקרא לפ"ז אינו נהיר שהיה להיכתב "ואחרי כן לא יודע השבע בארץ וכו'" ומהו שכתב ולא יודע וכו' אחרי כן וגו', ועוד טעון ביאור שא"כ אין הפתרון דומה לחלום כי אם בבוא הרעב ישכח השבע א"כ הרי כבר מתחילתן של שנות הרעב יישכחו שנת השובע, נמצא כי שנת הרעב הראשונה כמו בלעה את כל שנות השבע ובחלום הרי הוצרכו שבע פרות כדי לבלוע את הפרות השמנות.

אכן אין כונת המקרא כפשוטו אלא הוא הולך על שנות השובע גופיה, ועליהם הוא שאומר כי בעיצומם של שנות השובע כבר לא יודע ולא יהיה מורגש מצד השובע בו הם שרויים, כי יצטרכו לצמצם ולקמץ אוכל

פרשת מקץ

מחלק שנות השובע בכדי לאגרם לשנות הרעב, נמצא בשנות השובע עצמם יאכלו בצמצום כי צריך לאגור אוכל הרבה לשנות הרעב כי כבד יהיה מאד ולא יהיה מורגש כלל כל השבע, והוא המכוון בבליעת שבע הפרות הרעות את הטובות, כי שנות הרעב הם היו סיבה לבל יהיו ניכרות שנות השובע.

ומרווחנא בזה ליישב קושית העולם על שום מה הביא יוסף עצות להיות אוגרים בשנות השובע בה בשעה שפרעה לא ביקשו אלא פתרון החלום ותו לא, אכן יוסף הבין אל נכון כי שבע הרעות אשר בלעו את הטובות, היינו שלא יהיה מורגש כלל הטוב מחמת הרע שאחריו ופתרון בדבר הלכה אינו אלא אם יקיימו העצה לאגור בשנות השובע עבור שנות הרעב, נמצא עצה זו כלולה בפתרון החלום.

וַיִּטֵּב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי כָּל עֶבְדָּיו (מא,לז)

מה היה המיוחד בדברי יוסף? מדוע הוטב בעיני פרעה? אמנם כתוב במדרש שכל טוב: "שנזכר מיד פתרון החלום, כי כמו שפתר לו כן היה רואה גם הוא, אלא ששכחו ועכשיו נזכר".

אולם רד"ק מבאר שפרעה ואנשיו הבינו שעצת יוסף טובה. הם ראו שהפתרון קרוב לחלום, והאמינו לו, בפרט לאחר ששמעו משר המשקים שכפי שפתר להם כך היה, ולכן דבריו מצאו חן בעיניהם והודו לדבריו. משך חכמה מבאר שהמצרים הבינו שכתוצאה מהפתרון התחזקה ממשלתו של פרעה, ומעמדו בעיני העם גדל, שראו כולם שהקב"ה מגלה לו את שעתיד להיות במצרים ומדריך אותו בחלום, שעליו להיערך לשנות הרעב.

ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת (מא,לט)

פרעה הרשע, פרעה שהיה עובד עבודה זרה, שעבד בסכלותו ליאור ולטלה... פרעה הזה - שם שמים שגור, לפתע בפיו, והוא אומר: "אחרי הודיע אלקים אותך"?! אכן כן, יוסף "בלבל" אותו! יוסף הצדיק היה חדור אמונה שהכל, אכן, מאת הבורא יתברך, ואת האמונה הזו בטא יוסף גם בדבורו. יוסף הורץ מן הכלא, לאחר שתיים עשרה שנים של מאסר, כיון שהגיע שמעו שהוא יודע לפתור חלומות בחכמה מופלאה. במקום להנות מהתהילה לאחר שנים ארכות של השמצות זדוניות, ובמקום לנצל את ההזדמנות הנדירה למצוא חן בעיני המלך, יוסף הצדיק איננו מחזיק טובה לעצמו כלל. הוא אומר לפרעה: "אלקים יענה את שלום פרעה" (מא, טז) - אני אינני יודע כלום, הכל רק מאת ה'! גם בפתרון החלום אומר יוסף: "את אשר האלקים עשה הגיד לפרעה" (שם, כה), וכן "אשר האלקים עשה הראה את פרעה" (שם, כח), ועוד: "ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשתו" (שם, לב). יוסף מזכיר את האלקים ללא סוף, כמי שעשה, עושה ויעשה את כל המעשים. פרעה, ששומע את כל דברי יוסף הללו, "מתבלבל", ומתחיל להזכיר בעצמו שם אלוקים. וזהו המסר, ששולח יוסף לאביו (פר' ויגש): "מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמני אלקים לאדון לכל מצרים"... (מה, ט). יוסף נעדר שנים ארכות ומרות, ויעקב חשבו למת והרבה להתאבל עליו. עתה מודיעים ליעקב שנמצא יוסף, והוא עומד לפגוש אותו. ובעת כזאת, האם זו הבשורה העקרית, שמבקש יוסף לבשר לאביו - שהוא מנה כמושל על מצרים?! וכי מעלה וגדולה יש בעיני יעקב אבינו בשלטון על ארץ הטומאה?! אף בימינו, אם היה אב צדיק מאבד את בנו, ומוצאו לאחר שנים רבות, כלום היתה הבשורה המשמחת עבורו, שהבן מכהן כנשיא ארה"ב, או כראש ממשלת רוסיה?! וכי היתה לאותו צדיק שמחה בבשורה כזו? ודאי שלא. אם היו מבשרים לו, שבנו נמצא, ולמרות הזמן הרב שעבר עליו בארץ טמאה, בין אנשים רעים וחטאים, הוא נשאר נאמן לאלקיו - שומר שבת, מניח תפלין, מקפיד על כשרות - אזי היתה שמחתו של האב הצדיק גדולה ורבה. יוסף הרי ידע מי היה אביו. וכי את אביו הצדיק מענין ש"שמני אלקים לאדון לכל מצרים"?! אלא - אומרים המפרשים - זו הבשורה, שמבשר יוסף ליעקב: "שמני" - שם אני, שם "אלקים לאדון לכל

פרשת מקץ

מצרים", כלומר מאז שעלה יוסף לגדולה במצרים, גם פרעה החל להזכיר שם שמים. "אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע כהן און" (מא, נ) פוטיפר, שהיה שר הטבחים - כיצד זה הפך ל"כהן און"? באר ה"שלמה חדשה": שר הטבחים אכן התמנה להיות כהן של העיר און, וזאת משום כבודו של יוסף הצדיק, שלא יאה לו חותן שהוא שר טבחים בעלמא. כך מצאנו גם אצל עפרון, שהפך להיות שופט באותו יום שהיה אברהם צריך לדבר אתו בענין חלקת הקבר. הקב"ה חפץ בכבודו של אברהם אבינו, שאין זה יאה שאברהם ידבר עם סתם אדם פשוט. על כן מונה עפרון באותו יום לשופט.

ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת (מא,לט)

פרעה הרשע, פרעה שהיה עובד עבודה זרה, שעבד בסכלותו ליאור ולטלה... פרעה הזה - שם שמים שגור, לפתע בפיו, והוא אומר: **"אחרי הודיע אלקים אותך!"**? אכן כן, יוסף "בלבל" אותו! יוסף הצדיק היה חדור אמונה שהכל, אכן, מאת הבורא יתברך, ואת האמונה הזו בטא יוסף גם בדבורו.

יוסף הורץ מן הכלא, לאחר שתיים עשרה שנים של מאסר, כיון שהגיע שמעו שהוא יודע לפתור חלומות בחכמה מופלאה. במקום להנות מהתהילה לאחר שנים ארוכות של השמצות וזדוניות, ובמקום לנצל את ההזדמנות הנדירה למצוא חן בעיני המלך, יוסף הצדיק איננו מחזיק טובה לעצמו כלל.

הוא אומר לפרעה: **"אלקים יענה את שלום פרעה"** (מא, טז) - אני אינני יודע כלום, הכל רק מאת ה'! גם בפתרון החלום אומר יוסף: **"את אשר האלקים עשה הגיד לפרעה"** (שם, כה), וכן "אשר האלקים עשה הראה את פרעה" (שם, כח), ועוד: **"ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשתו"** (שם, לב).

יוסף מזכיר את האלקים ללא סוף, כמי שעשה, עושה ויעשה את כל המעשים. פרעה, ששומע את כל דברי יוסף הללו, **"מתבלבל"**, ומתחיל להזכיר בעצמו שם אלוקים. וזהו המסר, ששולח יוסף לאביו (פר' ויגש): **"מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמני אלקים לאדון לכל מצרים..."** (מה, ט). יוסף נעדר שנים ארוכות ומרות, ויעקב חשבו למת והרבה להתאבל עליו.

עתה מודיעים ליעקב שנמצא יוסף, והוא עומד לפגוש אותו. ובעת כזאת, האם זו הבשורה העקרית, שמבקש יוסף לבשר לאביו - שהוא מנה כמושל על מצרים?! וכי מעלה וגדולה יש בעיני יעקב אבינו בשלטון על ארץ הטומאה?!

אף בימינו, אם היה אב צדיק מאבד את בנו, ומוצאו לאחר שנים רבות, כלום היתה הבשורה המשמחת עבורו, שהבן מכהן כנשיא ארה"ב, או כראש ממשלת רוסיה?!

וכי היתה לאותו צדיק שמחה בבשורה כזו? ודאי שלא. אם היו משרים לו, שבנו נמצא, ולמרות הזמן הרב שעבר עליו בארץ טמאה, בין אנשים רעים וחטאים, הוא נשאר נאמן לאלקיו - שומר שבת, מניח תפלין, מקפיד על כשרות - אזי היתה שמחתו של האב הצדיק גדולה ורבה.

יוסף הרי ידע מי היה אביו. וכי את אביו הצדיק מענין ש"שמני אלקים לאדון לכל מצרים"?!?

אלא - אומרים המפרשים - זו הבשורה, שמבשר יוסף ליעקב: "שמני" - שם אני, שם "אלקים לאדון לכל מצרים", כלומר מאז שעלה יוסף לגדולה במצרים, גם פרעה החל להזכיר שם שמים. **"אשר ילדה לו אסנת בת פוטי פרע כהן און"** (מא, נ) פוטיפר, שהיה שר הטבחים - כיצד זה הפך ל"כהן און"?

פרשת מקץ

באר ה"שלמה חדשה": שר הטבחים אכן התמנה להיות כהן של העיר און, וזאת משום כבודו של יוסף הצדיק, שלא יאה לו חותן שהוא שר טבחים בעלמא. כך מצאנו גם אצל עפרון, שהפך להיות שופט באותו יום שהיה אברהם צריך לדבר אתו בענין חלקת הקבר.

הקב"ה חפץ בכבודו של אברהם אבינו, שאין זה יאה שאברהם ידבר עם סתם אדם פשוט. על כן מונה עפרון באותו יום לשופט.

ויקראו לפניו אברך (מא,מג)

פעם אחת באו כמה אברכים משיבת פורת יוסף לביתו של הצדיק רבי מאיר אביחצירא זצ"ל המכונה בבא מאיר, כדי לבקרו, הצדיק סיפר לאברכים שבא אליו אברך אחד תלמיד חכם משיבתם, ודיבר איתו דברי תורה ונהנה מאוד מדבריו, והוא רוצה לשאול בשלומו, שאלו האברכים לשמו של האברך והצדיק השיב להם: הוא אמר לי ששמו בן ציון אבא שאול, והוא אברך בשיבת פורת יוסף.... האברכים התפלאו מאוד מהענווה של רבם אשר הפליא לעשות להצניע ולהקטין עצמו, וסיפרו לצדיק שהרב בן ציון אבא שאול הוא אחד מראשי הישיבה ולא סתם אברך פשוט.... (תפארת ציון).

על אף שיוסף עלה לגדולה מעבדות למלוכה, וזכה להיות משנה למלך מצרים, הוא אינו מתגאה, "ויקראו לפניו אברך", ואמרו במדרש רבה שהמלה אברך היא צירוף של המילים אב בחכמה ורך בשנים, ויש לבאר בזה שבכל מקום שהתפעלו מיוסף ורצו לחלוק לו כבוד על חכמתו הרבה, יוסף הצניע עצמו והזכיר לכולם אף שהוא אב בחכמה, הוא רך בשנים, ועדיין צעיר ואינו ראוי לכבוד, ועוד אמרו שם במדרש אבל נבוכדנצר נקרא טפסר שהוא צירוף המילים טיפש בחכמה ושר בשנים, נבוכדנצר על אף טיפשותו הרבה חיפש כבוד ושררה והזכיר לכולם שהוא שר בשנים ויש לכבדו.

וכן מצאנו במדרשי חז"ל הרבים, שיוסף המעיט עצמו לא נתגאה וכן מובא באגדת בראשית כשמלך יוסף לא הגביה עצמו, וכשם שהיה חבוש בבית האסורים כך היה במלכותו שנאמר: "ויוסף הוא השליט הוא המשביר", וכי אינך יודע שהוא השליט הוא המשביר? אלא ללמדך כשם שהוא היה בנערותו, כך הוא היה כשמלך.

יהי רצון ונזכה להידבק במידת הענווה!

ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו (מא,נה)

לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו (רש"י).

כופר אחד סיפר לר' יהונתן אייבשיץ שאינו מל את בניו, ונימוקו עמו מאחר שאנחנו לקחנו מנהג זה מהמצריים,,, אמר לו ר' יהונתן, עם ישראל ציוה מנהג זה למצרים כדברי רש"י, אולם אין ספק שאם מקור מנהג זה היה מהמצריים אזי ללא ספק היית מל את בנך,,,

וכן מסופר באחד "המשכילים" כשהיה עולה לתורה היה מברך בכוונה גדולה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" וכולם היו פורצים בצחוק.

אמר שם אחד הרבנים, אל תצחקו עליו מאחר ששמח הוא שהתורה ניתנה לנו, כי אילו ניתנה לאומות העולם הרי שהיה מחויב בשמירת מצוותיה אחר שמנסה הוא לידמות להם,,,

פרשת מקץ

וירא יוסף את אחיו ויכרם ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות... ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירו (מב,ז-ח)

מדוע נאמר שוב **"ויכר יוסף את אחיו"**, על אף שבפסוק הקודם כבר נאמר **"וירא יוסף את אחיו ויכרם"**?

מובא ב"לקוטי בשמים" בשם רבי צבי הירש הלוי בליווייס, שיתכן שכאשר ראה יוסף את אחיו והכירם, עלה בלבו ספק שמא גם הם מכירים אותו, אולם הם שומרים על שתיקה, מפני שהם מצפים לשמע את תגובתו למראה פניהם.

משום כך ניסה יוסף לבדוק האם הם מכירים אותו או לא, כפי שאומר הכתוב: **"ויתנכר אליהם וידבר עמם קשות"**. ואיך בדק זאת יוסף?

הוא שאל אותם **"מאין באתם"**, שאלה אשר מתאים להפנות אותה כלפי אדם מוכר, שהופיע לפתע לנגד עיני מכירו, והלה מבקש לדעת מהיכן הגיע, בשונה מן השאלה **"מאין אתם"** אשר מתאימה להאמר לאדם בלתי מכר. אולם תשובתם של האחים: **"מארץ כנען"** הוכיחה ליוסף שהם, אכן, אינם מכירים אותו,

מפני שזו איננה תשובה הולמת לאח היודע היטב את ארץ מוצאם, ומתאים היה להשיב לו **"מן הבית"**. מכיון שכך, הבין יוסף שאין הם מכירים אותו כלל, ולכן הפסוק הבא מדגיש: **"ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירו"**, דהינו: כעת נודע ליוסף שאין אחיו מכירים אותו.

"וַיִּכֹּר יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְּרֹהוּ" (מב,ח)

כל העולם שואל, איך באמת קרה שהאחים לא חשבו אולי שמא יוסף אחיהם הוא העומד לפניהם? ועוד שהיו רמזים וסימנים לגלות שהמשנה למלך הוא יוסף. שהרי ראו בעליל ששונה הוא בצבע עורו מכולם, יוסף היה לבן והמצרים היו שחורים, וחץ מזה היה יפה תואר ויפה מראה. מה גם שהשבטים הרי סברו כי יוסף במצרים, וכשבאו למצרים, המשנה למלך, אמר להם את כל סודותיהם, ולאחר כל זאת עדיין לא התחילו לחשוב-שמא אחיהם הוא.?! נכון שיוסף "סיפר" להם שמנחש בגביע, ונכון שיצא בלי חתימת זקן ועתה היה עם זקן. אבל בכל זאת, כ"כ הרבה סיבות היה להם לחשוש ואף לא אחד מהאחים הגדולים לא העלה בדעתו - "אולי"...

ביאר ר' שלום שבדרון זצ"ל, ככל שהפלא גדול, התשובה פשוטה יותר: הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם. כשהקב"ה רוצה להעלים דבר, גם המגולה - מכוסה מבעלי השכל הגדולים ביותר.

ויאמר אליהם מרגלים אתם (מב,ט)

מה מצא יוסף להאשימם דווקא בריגול, ולא בשאר מרעין בישין?

אלא יוסף ידע שמיד כשאחיו יצאו החוצה הם ישאלו ברחוב "איך אפשר להסתדר עם בעל הבית, מה הוא מקבל מעטפות, ירוקים, אדומים, או אולי מטילי זהב?" ואז היו אומרים להם לא, הוא בכלל היה עבד, ומהכלא הוא הגיע להיות משנה למלך, והוא בכלל יהודי שהגיע לכאן אין אצלו דברים כאלה. מיד האחים היו קולטים שהוא יוסף. לכן אמר להם אתם מרגלים ואף אחד לא התקרב לד' אמותם שלא יחשב אף הוא כמורד במלכות.

פרשת מקץ

ויאמר אלהם מרגלים אתם (מב,ט)

מדוע האשימם יוסף דוקא באשמת ריגול? הלא היה יכול להאשים אותם בגניבה, שד וכדומה?

ובארו המפרשים שיוסף עשה לעצמו את החשבון הבא: אם אמר שהאחים גנבים, הם יצאו החוצה וישאלו את האנשים: איך אפשר "להסתדר" עם בעל הבית? בשקלים, בדולרים...? במקרה כזה היו עונים להם: עם בעל הבית הזה לא ניתן "להסתדר", כי הוא היה פעם עבד ועכשיו נעשה מושל! דבר זה היה מדליק אצל האחים "נורות אדמות", והם היו תופסים שמדובר באחיהם הקטן יוסף!

לכן אמר להם "מרגלים אתם", כדי שיבינו שהם במעקב אנשי בית המלוכה, וכל תנועה שלהם מצולמת ומוקלטת. במצב הזה הם לא יעזו לשאול אנשים ברחוב, כי כל שיחה קצרה כזו רק תגביר את החשד שהם, אכן, מרגלים, וכך יסתבכו עוד יותר.

ויאמר אלהם מרגלים אתם (מב,ט)

מדוע האשימם יוסף דוקא באשמת רגול?

הלא היה יכול להאשים אותם בגנבה, שוד וכדומה?

ובארו המפרשים שיוסף עשה לעצמו את החשבון הבא: אם יאמר שהאחים גנבים, הם יצאו החוצה וישאלו את האנשים: איך אפשר "**להסתדר**" עם בעל הבית? בשקלים, בדולרים...? במקרה כזה היו עונים להם: עם בעל הבית הזה לא ניתן "**להסתדר**", כי הוא היה פעם עבד ועכשיו נעשה מושל! דבר זה היה מדליק אצל האחים "נורות אדמות", והם היו תופסים שמדובר באחיהם הקטן יוסף! לכן אמר להם "מרגלים אתם",

כדי שיבינו שהם במעקב אנשי בית המלוכה, וכל תנועה שלהם מצולמת ומוקלטת. במצב הזה הם לא יעזו לשאול אנשים ברחוב, כי כל שיחה קצרה כזו רק תגביר את החשד שהם, אכן, מרגלים, וכך יסתבכו עוד יותר.

"חי פרעה אם תצאו מזה" ... (מב,טו)

"חי פרעה אם תצאו מזה".

בספר שולחן מלכים מביא בשם "האמרי חיים" מויזניץ זצ"ל, על פי מה שאמרו חז"ל שפרעה רומז ליצר הרע.

"אם תצאו מזה" - ר"ת "אמת", ובא לרמז שאם חלילה יוצאים מהאמת אז חי פרעה, זה נותן חיים ליצר הרע.

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו.. בהתחננו אלינו ולא שמענו (מב,כא)

כשמעיינים בפסוקים הקודמים מוצאים את התנאי שיוסף עשה איתם שיביאו את האח הקטן כדי להוכיח שהם לא מרגלים שישלחו את אחד האחים להביא אותו, ובפסוק י"ז כתוב שאסף אותם למשמר את כולם לשלושה ימים ואח"כ אמר להם את האלוקים אני ירא לכו כולם ואחד יישאר במשמר כדי שתביאו את אחיכם הקטן וכשיצאו מהכלא ושמעון נשאר אמרו "אבל אשמים אנחנו".

ולכא' קשה מדוע הם נזכרו לעשות חשבון נפש ביציאתם מהכלא בלבד, ההיגיון אומר שכשאדם נכנס לכלא על כל פנים כאן ללא עוול בכפיהם כגון כאן הוא צריך לעשות חושבים על מה ולמה וכאן כששחרר

פרשת מקץ

אותם והשאיר אחד נזכרו לעשות חשבון נפש מדוע באה להם הצרה הזאת ויתירה מכך מה הקשר עכשיו בין מכירת יוסף לבין הצרות שפוקדות אותם?

אלא שטמון בדבריהם קשר עמוק בין מכירת יוסף לבין הדברים שאמר כשהוציאם מהכלא, שהרי כשיוסף הכניס אותם לכלא הם לא בקשו רחמים על נפשם ולא על משפחתם וכשהוציא אותם אמר להם ראו אני ירא שמיים ואני דואג לבני בתיכם היושבים בכנען ולכן אני שולח את כולכם עם האוכל ואחד יישאר איתי לעירבון, רק לאחר דברים אלו הבינו את טעותם במכירת יוסף שהתחנן אליהם ולא שמעו וזהו שאומר הפסוק לא שבגלל המכירה באה להם הצרה אלא "על אחינו אשר ראינו בצרת נפשו **בהתחננו אלינו ולא שמענו**" וכאן יושב מלך שכלל לא התחננו בפניו והוא מרחם על אנשים היושבים בארץ כנען שכלל לא מכיר ההכרה הזו הביאה אותם לחשבון נפש מדוקדק על חוסר הרחמים כלפי אחיהם יוסף.

ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש (מגיד)

שמירת הלשון מביאה רחמים מהקב"ה

כאשר שבים האחים ומספרים ליעקב אביהם על הקורות אותם במצרים, יעקב אינו מוציא קללה מפיו כנגד המושל אלא להיפך שולח מתנה מעט דבש וכד' ואומר להם: "ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש".

רואים אנו מה כוח פעולתה של תיבה אחת שאדם מוציא מפיו ועד כמה צריך האדם להיזהר בכל מוצא פיו.

נתאר לעצמנו, שיעקב אבינו היה מקלל את המושל הרי יכול היה להמית את בנו בהבל פיו!

כמה צריך האדם לקיים ולשמור את מאמר ה"חפץ חיים" זצ"ל שאמר "החיים והמוות ביד הלשון". נדרשת ממנו התבוננות לפני שהוא מוציא דבר מפיו, קל וחומר אם רוצה להוציא דבר מגונה מפיו בכך צריך זהירות יתירה, שח"ו לא יאמר דברים שאסור לאומרם, כיוון שלאחר שיוציא מפיו התיבות כבר לא יוכל לקחתם בחזרה.

היצר הרע מכיר היטב את חולשותיו של האדם ויודע כיצד לתפוש אותו בלשונו.

הבה נבחן בכמה מקרים דומים אנו נתקלים בחיינו, לא אחת אנו רוצים להוציא איזו "הערה" אך לעיתים היא באה כחץ בליבו של הזולת.

יש פעמים שהאישה מטילה על בעלה כל מיני מטלות, והוא "לא בנוי" לבצע את המשימות ואז מתחילים הויכוחים וההערות ולעיתים "נזרקת" מפי הבעל מילה לחלל האוויר שנשמרת בליבה של האישה לאורך שנים.

אך אם היה יודע הבעל שזה רק בגדר ניסיון ובחינה כלפיו, שהקב"ה חפץ דווקא בטובתו ולכן הוא מביא לו את ה"קושי" הזה, היה הבעל משתדל לבצע את בקשות אשתו.

בספר "נפלאותיו לבני אדם" מובא מעשה מופלא הממחיש לנו זאת: ר' מוטי הינו נהג טנדר הסעות המתגורר בבני ברק. עייף ומותש היה ר' מוטי כאשר צילצל הטלפון הנייד שלו ועל הקו הייתה משפחה ירושלמית שביקשה ממנו להסיעה לאירוע משפחתי בבני ברק.

פרשת מקץ

ר' מוטי, שבדיוק שהה באותם רגעים ליד ירושלים, הסכים לקחתם. היה זה כבר לאחר יום ארוך ומתיש וכל שרצה זה רק להגיע כבר לביתו לנוח מעט לפני תפילת ערבית והשיעור הקבוע.

"אנו שולחים אליך את אחד הילדים למטה. אנא צפור בהגיעך לבניין." ביקשו בני המשפחה מר' מוטי.

הערב ירד על ירושלים ור' מוטי עובר בסבלנות עוד רמזור בפקק בכניסת העיר, עד שהגיע לפתח ביתו של המשפחה והודיע בקול עייף ותשוש על הגיעתו.

ילדה פעוטה עם תיקייה התקרבה בשמחה אל הטנדר, פתחה את הדלת ורצה לתפוס מקום בספסל האחרון ליד החלון.

לאחר דקה הגיעו בני המשפחה אל הטנדר ותפסו מקומותיהם. הילדים צהלו משמחה לקראת האירוע תוך כדי שר' מוטי משוחח עם ראש המשפחה.

האוטו הגיע לאולם האירועים בבני ברק, האב שילם לר' מוטי ומכאן הוא המשיך לכיוון ביתו תוך כדי פיהוק עמוק של עייפות.

הוא החנה את האוטו ונעל אותו היטב. כל בקשתו היא רק לתת תנומה לעפעפיו הכבדות מתשישות.

והנה, ממש בכניסה לבניין, מצלצל הסלולארי שלו: "מה נשמע?" הייתה זו אשתו.

"ברוך השם."

"מה חדש איתך?"

"הכל בסדר, הנה אני כבר עולה. אני ממש בכניסה לבניין."

צהלת שמחה נשמעה מפי אשתו: "איזה יופי! אני בדיוק צריכה לצאת לפעילות התנדבות מטעם 'עזר מציון', יהא זה נפלא עבורי אם תיקח אותי ברכב עד מקום הפעילות..."

משהו בתוכו נרגז בליבו והוא חשב לעצמו: "מה רוצים ממני היום.... אוף, אין לי כוח לשום דבר!"

כל מה שהוא רק חולם כעת זה רק לעלות, לשתות משהו ולנוח מיום הנסיעות הארוך וגם בבואו סוף סוף לביתו מחכים לו נסיעות?

"אל תעלה עדיין..." אמרה לו אשתו "בבקשה, מחכים לי ואני פשוט מאחרת... עשה לי טובה, ממש אין לי כוח למונית עכשיו. הקדש לי רק חמש דקות. בבקשה, עשה לי טובה..."

אם יודע האדם שממצווה וחסד לא מפסידים, להיפך, רק מרוויחים ועושים נחת רוח לקב"ה וגם כשאין כוח לגמרי מקבלים באהבה, שהכל מאת ה' מתגלית הישועה!

ר' מוטי מסתכל על הרכב וממש אין לו כוח לחזור אליו. נמאסה עליו הישיבה מול ההגה והוא קיווה כבר שלא יחזור אליו עד מחר בבוקר, אך אינו רוצה לסרב לאשתו היקרה.

פרשת מקץ

הוא לקח את צרור המפתחות, פתח את הרכב, התיישב בלא חשק והתניע.

אשתו יורדת בשמחה ופותחת את הדלת האחורית כדי להכניס את חבילתה ומיד היא נכנסת להלם: "מה זה! מי זו! מי זו הילדה שנרדמה כאן באוטו!"?

ר' מוטי קפץ ממקומו: "איזו ילדה?"

בספסל האחרון שברכב, צמוד לחלון, ישנה לה עמוקות פעוטה עם תיקייה בידיה.

מיד זעק ר' מוטי: "מה? מה? הם שכחו אותה... חסרי אחריות... מדוע הם לא מתקשרים? היכן הם? איזה נס שחזרתי לרכב... מה היה קורה אם לא היינו חוזרים לרכב? הילדה הייתה עלולה להישאר כאן כל הלילה ברכב החנוק הזה, ה' ישמור!"

ר' מוטי חיפש את מספר הטלפון של המשפחה אך הבעיה הייתה שהם התקשרו אליו מביתם בירושלים, בעוד שכעת הם בבני ברק. מיד עשה את דרכו לאולם האירועים בעוד שאשתו ניסתה להרגיע את הפעוטה שהתעוררה ופרצה בבכי.

ר' מוטי נכנס כרוח סערה לאולם, חיפש את אבי המשפחה והוציאו משם החוצה ובכעס רב אמר לו: "אתה נורמלי? שוכח ילדה אצלי ברכב בלי לשים לב?"

האב והאם חיפשו את ילדיהם וראו שכולם נמצאים ואמרו לו: "אנו מצטערים. כל ארבעת בנותינו כאן, לא שכחנו אף ילדה." ר' מוטי צחק. "אני חושב שאתם טועים!"

הוא לקח אותם לרכב והראה להם את הילדה הבוכיה. ההורים ראו אותה ואמרו לו: "אנו שוב מצטערים, זו לא הילדה שלנו! איננו מכירים אותה. כשנכנסנו לרכב ראינו אותה כבר יושבת במושב האחורי וחשבנו שזו הבת שלך."

דממת הלם שררה באוויר. ר' מוטי נזכר כי הפעוטה עם התיקייה עלתה ראשונה לטנדר מיד כשהגיע לרחוב הירושלמי. הוא היה בטוח שהיא בת משפחתם אך עכשיו מתברר לו שאין לה קשר עם המשפחה שעלתה.

לפתע גופו הצטמרר לחשוב מה היה קורה אם לא היה חוזר לרכבו... הפעוטה יללה בשקט ולא דיברה כלום. ר' מוטי חשב שהוא חולם. רק לפני כמה דקות הוא היה בדרך לנוח והנה כל זה... אך כיצד מאתרים את הורי הילדה?

רעייתו של ר' מוטי פתחה את התיקייה ושלפה משם חוברת תווי מוסיקה. על המחברת נכתב בטוש זוהר, ממש משמיים: שייך לציפורה ירושלמי, רח' רימוני נחושת 14 ים טל... המוצא הישר מתבקש לפנות למשפחת ירושלמי.

ר' מוטי התקשר, אך הקו היה תפוס. כנראה מתקשרים למשטרה לדווח על היעדרות בתם...

לאחר כמה דקות דיבר איתם ר' מוטי: "שלום, ירושלמי? הבת שלכם אולי חסרה?"

פרשת מקץ

"א-י-פ-ה ה-י-א"? נשמעה זעקה צעקה בטלפון "כל ירושלים מחפשת אותה"!

בסופו של דבר התברר שהפעוטה לומדת בשיעור נגינה בשעות הצהריים ומחכה היא תמיד לאביה שיאסוף אותה. באותו יום הודיע לה אביה שהוא לא יוכל לאסוף אותה וכי חברו בעל טנדר לבן יאסוף אותה. לר' מוטי יש טנדר לבן והוא עצר בדיוק בזמן ובכתובת ממנה הייתה צריכה הילדה לעלות. הילדה עלתה, איפוא, לטנדר של ר' מוטי ולא של החבר, והיא חיש קל נרדמה מעייפות...

גם כשהאדם עייף ומותש ולפתע באים לו ניסיונות עליו לדעת שהכל מנוהל ע"י בורא כל העולמות לטובה! תארו לכם מה היה קורה אם לא היה חוזר לרכבו, חלילה. ה' ישמור ויציל! כמו כן נשנן את הכלל המפורסם: "ממצוות לא מפסידים בחיים".

ויקראו שמלותם ויעמוס איש על חמורו וישבו העירה (מד,יג)

ויעמס איש על חמורו בעלי זרוע היו ולא הוצרכו לסייע זה את זה לטעון (רש"י).

כתב היפה תואר דדייק רש"י זה ממה שנאמר 'ויעמוס' לשון יחיד ולא ויעמיסו לשון רבים, ומוכח שלא סייעו זה את זה. וצ"ע דבתחילה כשפרקו את חמוריהם נאמר 'ויורידו איש את אמתחתו' לשון רבים, ומשמע שסייעו זה לזה לפרוק, והלא פריקה קלה מטעינה ומדוע הוצרכו לסייע זה לזה.

ונראה ליישב ע"פ המדרש בבראשית רבה (צב, ד) 'וטבוח טבח והכן אין והכן אלא שבת', ונמצא לפ"ז דלמחרת הסעודה כשיצאו לדרך היה שבת, ולכאורה קשה איך הלכו בשבת ועברו על איסור תחומין וי"ל דכיון שנשארו בני ביתם בארץ ישראל ברעב הותר להם ללכת בשבת מפני פיקוח נפש.

והנה איתא בירושלמי חגיגה דבשעת הפחד היו מטעינין לישראל משואות בשבת והיו טוענים תרי חד משא משום שנים שעשו מלאכה אחת פטורים, וזהו הטעם דבתחילה כאשר רדף אחריהם שלוחו של יוסף על מנת להחזירם למצרים סייעו זה לזה לפרוק, כדי שלא יטלטל כל אחד ארבע אמות ברשות הרבים, לכן עזרו איש לאחיו והורידו שנים שנים שיהיו שנים שעשו מלאכה אחת, אבל אח"כ בטעינה שטענו כדי לחזור למצרים ובאו לכלל סכנה בעלילת הגביע ונתכוונו לצאת עליהם למלחמה, וכמש"כ רש"י בביאור הלשון 'וישבו העירה מטרפולין היתה והוא אומר העירה עיר כל שהיא, אלא שלא היתה חשובה בעיניהם אלא כעיר בינונית של עשרה בני אדם לענין המלחמה', וכיון שנתכוונו לצאת למלחמה הוצרכו להראות סימני גבורה כמו שהראו סימני גבורה כשבאו לפני יוסף בפרשת ויגש, לכן טען כל אחד לבדו את משאו על חבירו ולא סייעו זה לזה להראות את גבורתם ולהפיל פחדם עליהם, ולכן נאמר 'ויעמס' לשון יחיד להורות שלא סייעו זה לזה, ועי"ז הפילו את פחדם עליהם